

PRITARTA
Vilniaus miesto savivaldybės
administracijos direktoriaus
2017 m. rugpjūčio 28 d.
sprendimu Nr. 30-2109

PATVIRTINTA
Vilniaus lopšelio-darželio „Liepsnelė“
direktoriaus
2017 m. rugpjūčio 29 d.
įsakymu Nr. V-28/1

VILNIAUS LOPŠELIO-DARŽELIO „LIEPSNELĖ“

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

„VAIKYSTĖS SPALVŲ GAMA“

Vilnius, 2017

TURINYS

I skyrius. Bendrosios nuostatos.....	3
1.1. Informacija apie įstaigą.....	3
1.2. Vaikų poreikiai.....	4
1.3. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas.....	6
1.4. Tėvų (globėjų, rūpintojų), bendruomenės poreikiai.....	8
1.5. Įstaigos savitumas.....	10
1.6. Ikimokyklinio ugdymo teisinė bazė.....	12
II skyrius. Filosofinis programos pagrindimas.....	13
III skyrius. Ugdymo principai.....	14
IV skyrius. Ugdymo tikslas ir uždaviniai.....	15
V skyrius. Ikimokyklinio ugdymo(si) turinys.....	16
5.1. Ugdymo(si) turinys.....	16
5.2. Aplinka ir priemonės.....	19
5.3. Ugdymo technologijos.....	21
VI skyrius. Ugdymo pasiekimai ir jų vertinimas.....	65
Naudota literatūra ir informacijos šaltiniai.....	70
Priedai.....	73

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1.1. Informacija apie įstaigą

Švietimo teikėjo pavadinimas – Vilniaus lopšelis-darželis „Liepsnelė“ (toliau – Lopšelis-darželis).

Vilniaus lopšelis-darželis „Liepsnelė“ – neformaliojo ugdymo savivaldybės biudžetinė įstaiga.

Įstaigos kodas – 290018740. Įstaiga savo veiklą pradėjo **1963 m. vasario 22 d.** 1998 m. liepos 15 d. įstaigai buvo suteiktas vardas „Liepsnelė“.

Pagrindinės veiklos rūšis: ikimokyklinis ugdymas.

Įstaigoje veikia 7 grupės:

2 – ankstyvojo amžiaus (1-3 m.) vaikams.

5 – ikimokyklinio amžiaus (3-6) vaikams.

Ugdomoji kalba 5 grupėse – rusų, 2 grupėse – lietuvių.

Institucijos grupė – 3110 (ikimokyklinio ugdymo įstaiga), tipas – 3112 (lopšelis-darželis).

Adresas – Kapsų g. 7, LT-02169 Vilnius.

Tel. (8 5) 243 88 64, (8 5) 265 63 27.

El.p. rastine@liepsnele.vilnius.lm.lt

Internetinė svetainė www.liepsnele.lt

Ugdymo forma – dieninė.

Lopšelis-darželis yra viešasis juridinis asmuo, turintis antspaudą su savo pavadinimu, sąskaitas banko įstaigose įstatymo numatyta tvarka.

1.2. Vaikų poreikiai

Žaisti

Judėti

Jaustis saugiai

Bendrauti

Pažinti

**Būti
savarankiškam**

Tyrinėti

**Patenkinti
smalsumą**

Atrasti

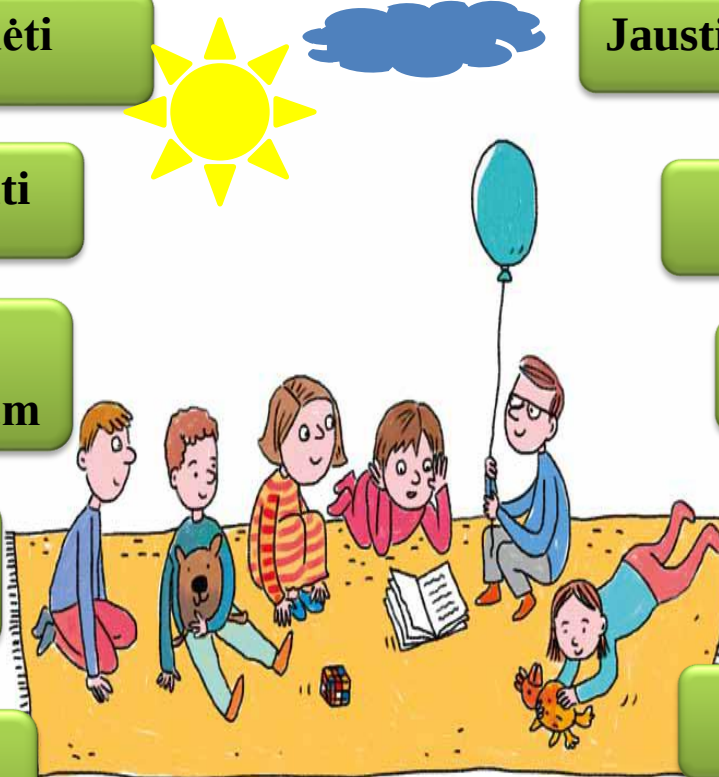
**Išreikšti
nuomonę**

Kurti

Pajusti sėkmę

**Veikti pagal
sumanymą**

**Būti mylimam,
išgirstam, pripažintam**

Programa orientuota į vaiko poreikių tenkinimą. Vaiko poreikis turėti geras socialines, edukacines vystymosi sąlygas yra vienas pagrindinių ir su vaiko amžiumi nesikeičiančių interesų. Atsižvelgiant į individualius, specialiuosius poreikius, integravimą, siekiame tenkinti pagrindinius

vaiko poreikius: saugumo, aktyvumo, žaidimo, bendravimo, bendradarbiavimo, pažinimo, saviraiškos.

Vaikai yra skirtingi: kiekvienas turi savo augimo tempą, gyvenimo ritmą, skirtingą asmeninę patirtį. Todėl svarbu padėti vaikams puoselėti savąjį individualumą, tuo pačiu sėkmingai socializuotis tarp bendraamžių.

1.3. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas

Suvokia socialinių
švietimo procesų kaitos
situaciją Lietuvoje

Saugo ir plėtoja daugialypę,
tautinių mažumų patirtimi
praturtintą Lietuvos kultūrą

Aktyviai dalyvauja
ikimokyklinio ugdymo
sistemos kaitos procese

Gerbia ir puoselėja
ugdytinių socialinį,
kultūrinį, kalbinį, etninį
tapatumą bei tradicijas

Vadovaujasi šiuolaikine
švietimo paskirties
samprata: kurti
informacinę ir žinių
visuomenę

Vertina šeimos vertybių
vaidmenį bendraujant su
ugdytiniais ir jų tėvais
(globėjais, rūpintojais)

Kūrybiškai naudojami
informacinių technologijų
galimybės

Naudoja įvairias ugdymo
strategijas, plėtojančias
ugdytinių kritinį mąstymą,
problemų sprendimą,
kūrybiškumą

Kuria saugią,
visapusišką vystymąsi
palaikančią ugdymo/si
aplinką

Planuoja turinį
vadovaujantis ugdytinių
raidos dėsniais,
individualizuoja ugdymą

Organizuoja, valdo,
tyrinėja ir vertina vaikų
ugdymo/si procesą

Analizuoja, kūrybiškai
modifikuoja
ugdymo(si) programas

Puikiai išmano ugdymo
dalyką, išmintingai taiko
profesinių kompetencijų
įgūdžius

Vertina vaikų pasiekimus
ir pažangą

Atpažįsta ugdytinių
specialiuosius
poreikius ir teikia
reikalingą pagalbą

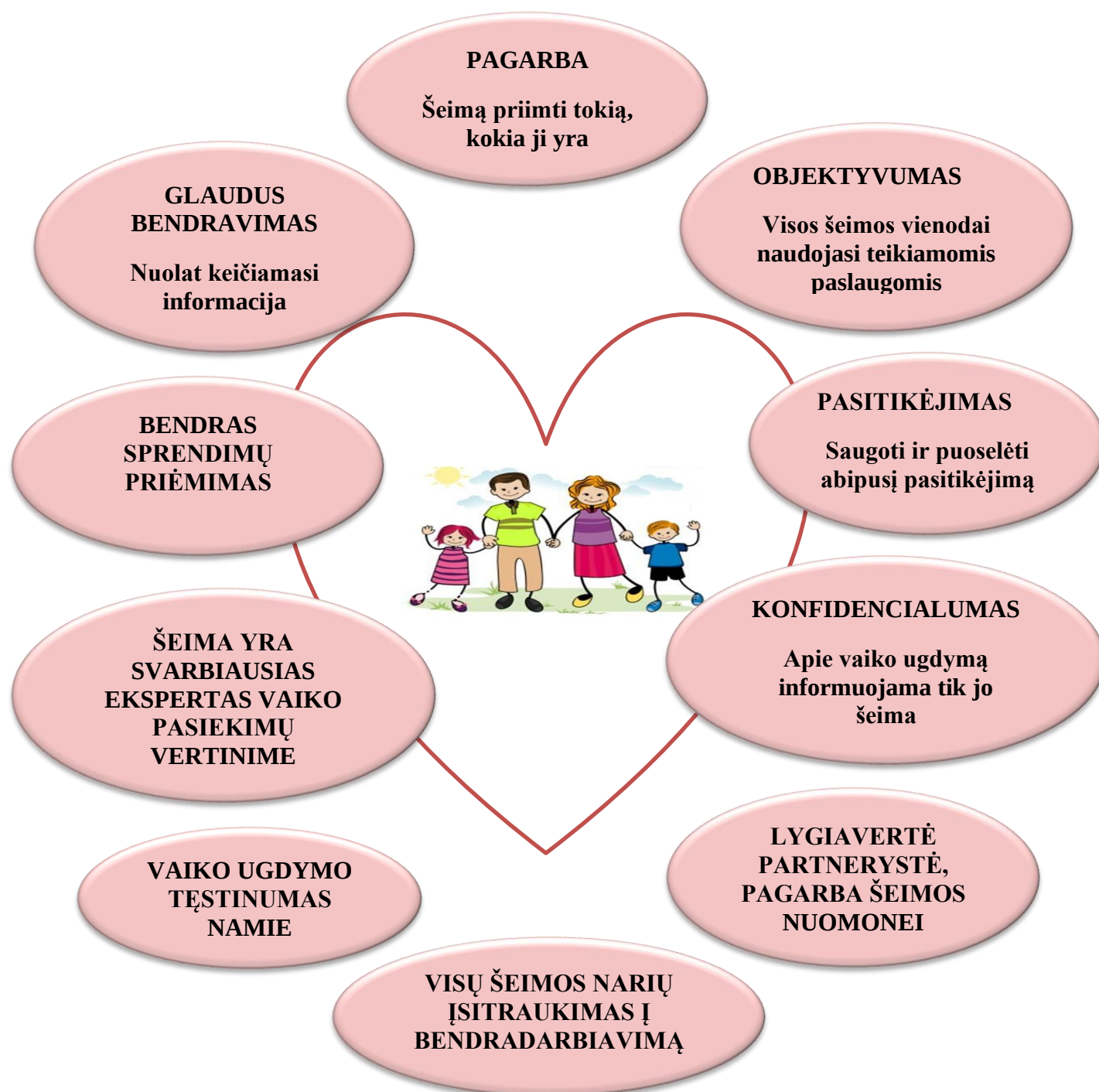
Perprato šiuolaikinio
ikimokyklinio ugdymo pagrindus
ir ugdymo(si) galimybes

Nuolat tobulina profesines
kompetencijas; atvirumas
naujovėms, pokyčiams

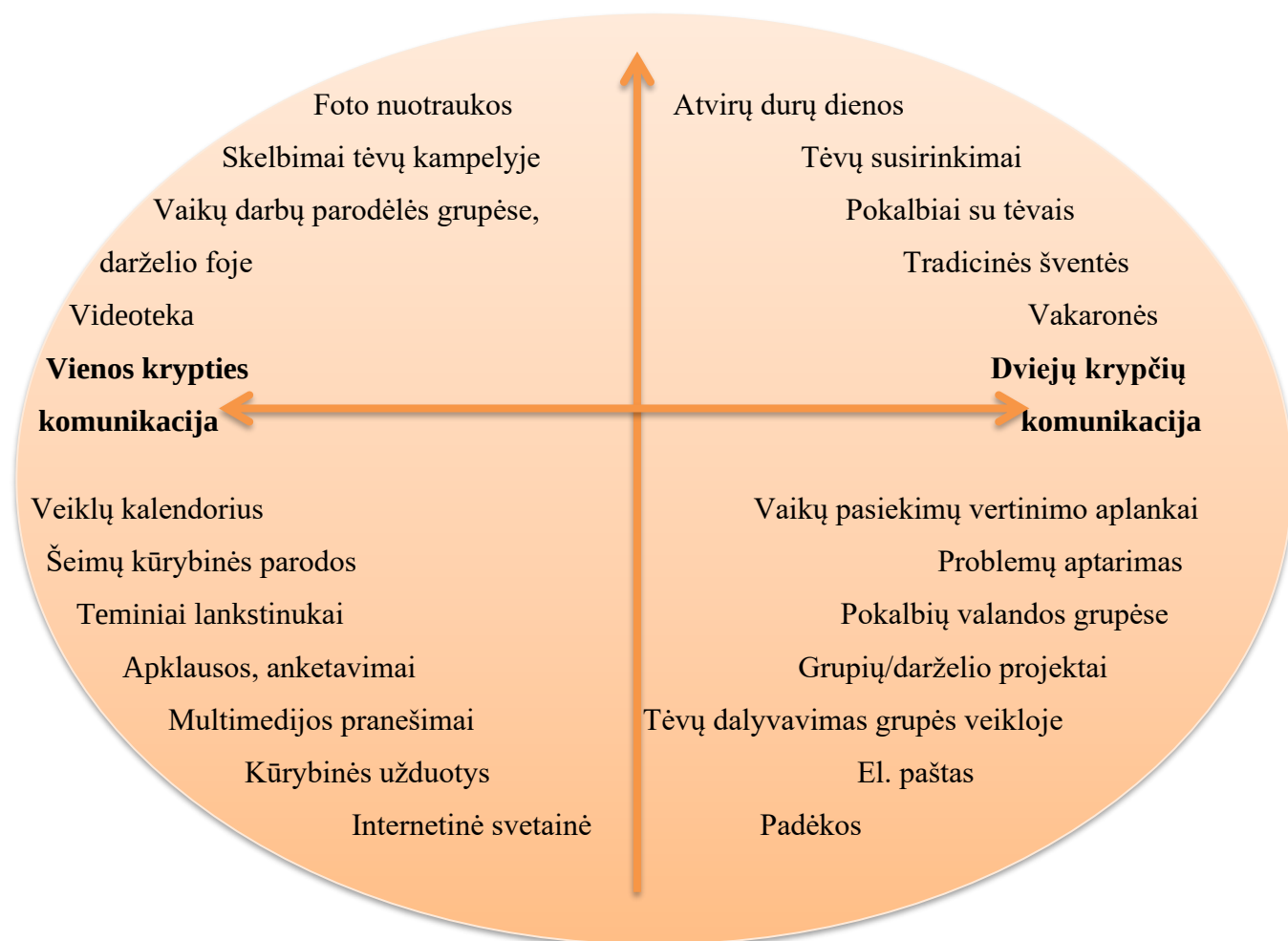
Įstaigoje dirba pedagogai su aukštuoju ir aukštesniuoju išsilavinimu. Vadovas įgijęs vadybines kategorijas, daugelis auklėtojų įgijusios vyresniojo auklėtojo bei auklėtojo metodininko kvalifikacines kategorijas. Pedagogams talkina auklėtojų padėjėjos, logopedas, meninio ugdymo pedagogas, sveikatos priežiūros specialistė.

Pedagogai nuolat kelia savo kvalifikaciją, išklauso naujausias šiuolaikinės ugdymo krypties pedagogines teorijas. Kvalifikuota, kompetentinga, ilgainiui susiformavusi pedagogų komanda aktyviai ieško naujovių, geba jas įgyvendinti, tuo įtakodama įstaigos bendruomenės, vaikų ugdymo(si) bei aplinkos kryptingą kaitą. Įstaigos pedagogai turinys įvairią veiklos patirtį, mylintys ir rūpestingi, gebantys skirti dėmesį kiekvienam, gebantys priimti pokyčius, ieškoti naujų ugdymo formų ir metodų siekiant ugdymo(si) kokybės.

1.4. Tėvų (globėjų, rūpintojų), bendruomenės poreikiai

Tradicinių bendradarbiavimo su šeima formų panaudojimas

Inovacinių bendradarbiavimo su šeima formų diegimas

1 pav. Įstaigoje taikomos bendradarbiavimo su šeima formos.

(parengtos vadovaujantis atliktu įstaigos ir tėvų bendradarbiavimo tyrimu, 2015).

Šeimos ir mokytojų bendradarbiavimas vadovaujasi principu, kad **viskas, kas daroma, daroma vaikų labui.**

1.5. Įstaigos savitumas

Lopšelis-darželis „Liepsnelė“ yra Naujininkų mikrorajone. Palanki įstaigos geografinė ir kultūrinė aplinka sudaro sąlygas jau ikimokykliniame amžiuje vaikams pažinti Vilniaus miesto

įžymias vietas, kultūrą ir gamtą. Dažnai organizuojamos vaikams ekskursijos į Vilniaus apskrities gelbėjimo tarnybą, Geležinkelių muziejų, Šokolado namus, Rusų dramos teatrą, Gedimino kalną, Vilniaus senamiestį ir kt., taip pat aktyviai dalyvaujame Naujininkų bendruomenės organizuojamojoje veikloje.

1.6. Ikimokyklinio ugdymo teisinė bazė

Lopšelio-darželio „Liepsnelė“ ikimokyklinio ugdymo programa parengta vadovaujantis strateginių dokumentų nuostatomis:

1. Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr.I-983. Lopšelis-darželis, organizuodamas ugdymą, stengiasi suteikti šeimai, kaip pagrindinei visuomenės ląstelei, pagalbą auginant vaiką. Be to, siekiame sudaryti sąlygas vaikui, sugebančiam suformuluoti savo pažiūras, laisvai reikšti savo nuomonę visais jį liečiančiais klausimais. Vaiko pažiūroms taip pat skiriame ypatingą dėmesį. Kaip teigiama šio dokumento 16 straipsnyje „Nė vienas vaikas neturi patirti savavališko ar neteisėto kišimosi į jo <...> asmeninį gyvenimą“, lopšelyje-darželyje akcentuojame konfidencialumo svarbą bendraujant su vaiku ir jo artimaisiais.

2. Vaiko gerovės valstybės politikos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos vyriausybės 2005 m. nutarimu Nr. 184. Lopšelis-darželis, kaip nurodoma ir šiame dokumente, siekia užtikrinti vaiko teisę veikti, išreikšti savo nuomonę ir daryti įtaką sprendimams, susijusiems su jo gerove. Mes rūpinamės, kad vaikams trumpai atsiskyrus nuo tėvų, būtų lopšelyje-darželyje gera ir saugu. Stengiamės, kad būtų patenkinti ir visi svarbiausi vaiko poreikiai.

3. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2014 m., kuris padeda ikimokyklinio ugdymo auklėtojams ir kitiems ugdytojams atpažinti vaikų ugdymosi pasiekimus ir poreikius, padeda tikslingai rengti ir atnaujinti įstaigos ikimokyklinio ugdymo programą, padeda įgyvendinti ugdymo turinį, jį pritaikant kiekvienam vaikui ir vaikų grupei, leidžia stebėti ir fiksuoti vaikų pažangą ir tikslingai ugdyti kiekvieną vaiką.

4. Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. V-2310. Vadovaujantis 14 punktu direktorė, suderinusi su mokyklos taryba, priima sprendimus dėl vadovėlių ir kitų mokymo priemonių įsigijimo; 16 punktu: už mokinio krepšelio lėšas perka priemonių, kurios ikimokyklinio ugdymo programoje numatytos kaip ugdymo turiniui įgyvendinti reikalingos priemonės.

5. Švietimo aprūpinimo standartai, patvirtinti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. V-2368, kuriais vadovaujantis kuriame ir turtiname materialiąją darželio aplinką, tinkamą siekti ikimokyklinio ugdymo programose numatytų tikslų.

II SKYRIUS

FILOSOFINIS PROGRAMOS PAGRINDIMAS

Šiuolaikinis ugdymas grindžiamas supratimu, kad ugdymas – konstruktyvi paties individo veikla, sudarant jam ugdymosi sąlygas bei suteikiant paramą.

Remiantis progresyviojo ugdymosi kryptimi, siekiame: gerbti ir vertinti kiekvieno vaiko individualumą; sudaryti jam sąlygas ugdytis savo tempu ir pagal savo jėgas; sudaryti galimybę laisvai rinktis veiklos formas; organizuoti veiklą individualiai, mažose grupelėse ar su visa grupe. Asmenybės skleidimąsi skatinanti ugdymo kryptis įpareigoja: gerai žinoti vaiko raidos ypatumus ir dėsningumus; mokėti organizuoti socialinę sąveiką, lemiančią emocinę ir pažintinę raidą; remtis vaikų pomėgiais, poreikiais, vystant jų tolesnį pažinimą; tinkamai parengti aplinką įvairių poreikių ir gebėjimų vaikams.

Įstaiga laikosi humanistinės ugdymo krypties. Humanistinės pedagogikos pagrindiniai principai:

1. Siekti nuoširdaus bendravimo su ugdytiniu, jį nuolat teigiamai vertinti, skatinti intelektualio, emocinio bei valios potencialo plėtrą.

2. Padėti ugdytiniui suvokti save, savo problemas, ugdymosi tikslus ir transformuoti juos į veiklos motyvus.

3. Bendradarbiauti su ugdytiniais ir planuoti ugdymo veiklą, skatinančią atsakomybę už veiklos rezultatus.

4. Optimizuoti ugdymo procesą, grindžiamą ugdytinių poreikiais.

Partnerystė, demokratinis stilius ir žmogiškųjų santykių normos yra svarbiausi pedagoginės veiklos ypatumai. Žaisdamas vaikas suvokia ir atkuria pasaulį, įprasmina jį. Žaidimas yra natūrali būseną, padedanti jo specifinei raidai ikimokykliniais metais. Ugdymo tikslas – parengti vaiką kūrybingam darbui, taigi ir kūrybingam gyvenimui. Remiamės progresyvistine ugdymo koncepcija. Ugdymas – kiekvieno asmens, individo ir demokratinės visuomenės nario gebėjimų plėtotės skatinimas, sudarant geras raidos sąlygas. Ugdymo paskirtis, ne ugdytinio rengimas gyvenimui, o toks jo dabartinės veiklos organizavimas, kad atsiskleistų visos ugdytinio galios ir jis pajėgtų realizuoti save. Ugdytinis neturi jausti, kad jį kažkas ugdo, jis turi gyventi natūralų gyvenimą, remdamasis individualios patirties sąlygojamais siekiais.

III SKYRIUS

UGDYMO PRINCIPAI

Išimokyklinio ugdymo turinio sudarymo principai:

**Socialinio kultūrinio
kryptingumo**

Vaiko gyvenimui ir ugdymui(si) reikalingų socialinių, kultūrinių kompetencijų plėtojimas bei tautinio tapatumo žadinimas.

**Visuminio integralus
ugdymo**

Vientisas fizinės, emocinės, socialinės ir pažinimo sričių plėtojimas, vadovaujantis visuminiu požiūriu į vaiką, siekiama integralaus vaiko pasiekimų ugdymo.

Individualizavimo

Vaiko fizinių, psichinių galių, socialinių ypatybių pažinimas, atsižvelgimas į poreikius, interesus bei galimybes siekiant juos atskleisti ir išryškinti.

Tikslingumo

Vaiko adaptacijos naujoje aplinkoje lengvinimas, socializacija, ugdymosi motyvacijos žadinimas ir prielaidų tolesniam ugdymui sudarymas.

Kūrybiškumo

Prigimtinių, kūrybinių, vaiko galių ir saviraiškos puoselėjimas. Ugdomas kūrybingas, lankstaus mąstymo, patrauklios vaizduotės vaikas. Remiama vaiko kūrybinė iniciatyva, skatinama ir puoselėjama spontaniška vaikų kūryba.

Sąveikos

Visų ugdymo proceso dalyvių sąveika, keičiantis nuomonėmis, įžvalgomis, jausmais, patirtimi, keliant klausimus ir kartu ieškant atsakymų.

Humaniškumo

Vaikas gerbiamas kaip asmenybė. Jis ugdomas būti savarankišku, garbingu, gebančiu pasirinkti ir atsakyti už savo pasirinkimą. Pripažįstama vaiko teisė būti skirtingam, pripažįstama vaiko vidinio pasaulio nepriklausomybė ir savarankiškumas.

**IV SKYRIUS
UGDYMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI**

Ikimokyklinio ugdymo tikslas – atsižvelgiant į vaiko individualią patirtį, jo prigimtines galias, vadovaujantis raidos dėsningumais ir demokratinėmis vertybėmis, užtikrinti optimalią vaiko raidą padedant vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Ikimokyklinio ugdymo programos uždaviniais sieksime, kad vaikas:

- Pažintų vaikų amžiaus tarpsnių ypatumus, pripažintų ir gerbtų vaikų kultūrą, atsižvelgtų į jų poreikius, polinkius ir gebėjimus.
- Įgyvendintų ugdymo turinį, atitinkantį 1,5–6 metų vaikų raidos bendruosius ir individualiuosius ypatumus, padedantį kiekvienam vaikui harmoningai augti ir ugdytis visas programoje įvardintas kompetencijas.
- Įgytų patirties ir supratimo apie sveikatos saugojimą ir stiprinimą, ugdytų sveikos gyvensenos įpročius.
- Taptų aktyviu piliečiu, besidominančiu savo šalies, krašto papročiais, tradicijomis, istorija, garsiais žmonėmis, tausojančiu kultūrinį paveldą, mylinčiu ir saugančiu gamtą, kūrybingu, aktyviai tyrinėjančiu, kuriančiu, veikiančiu, žaidžiančiu, išgyvenančiu kūrybos džiaugsmą.
- Pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgtų į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes.

V SKYRIUS IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) TURINYS

5.1. Aplinka ir priemonės

Siekiant vaikų ugdymo(si) tikslų įstaigoje taikomos priemonės:

Ugdomosios veiklos planavimas. Įstaigoje taikomas struktūrizuotas vaikų ugdomosios veiklos planavimas, kuris atspindi vaikų veiklos tikslą, uždavinius:

Kiekvienas ugdomosios veiklos planas pedagogo apmąstomas ir reflektuojamas, numatant tolimesnės veiklos kryptis.

Edukacinė aplinka. Pagrindinis dėmesys skiriamas ugdomosios aplinkos ypatumams.

Fizinė aplinka:

- grupės aplinka padalinta į įvairaus dydžio saugias, jaukias, estetiškas, artimas namų aplinkai erdves: kūrybinei veiklai, pažintinei–tiriamajai veiklai, aktyviam judėjimui bei kūrybiams–vaidmeniniams žaidimams. Aplinka pertvarkoma atsižvelgiant į vaikų amžių, poreikius ir ugdymo tikslus. Pedagogo fantazija neribojama, skatinama inovacijų paieška;

- visos priemonės, žaislai, ir kt. lengvai vaikų pasiekiami, prieinami;
- grupėse kuriami orientaciniai kampeliai (ramybės, aktyvaus judėjimo, meniniai, skaitymo ir t. t.);

- vaikų veikla plėtojama ne tik grupėje. Salė pritaikyta vaikų meninei ir judriai veiklai, renginiams. Lauke įrengtos kiemo aikštelės vaikų žaidimams.

Psichologinė aplinka:

- saugus, pasitikėjimą skatinantis mikroklimatas;
- palanki vaikų adaptacija bendradarbiaujant su šeima;
- ugdymo procesas planuojamas ir organizuojamas atsižvelgiant į spontaniškai kilusias vaikų idėjas ir suteikiant pagalbą jas įgyvendinant;

- problemų sprendimas „čia ir dabar“;
- bendrumo pojūčio formavimas – vaikas pilnavertis darželio bendruomenės narys.

Materialinė aplinka. Grupės aplinkoje vaikams gausu bendro naudojimo priemonių: kūrybiams–siužetiniams žaidimams, vaikų vaidybai, dailei, muzikai, judėjimui, pažintinei–tiriamajai veiklai.

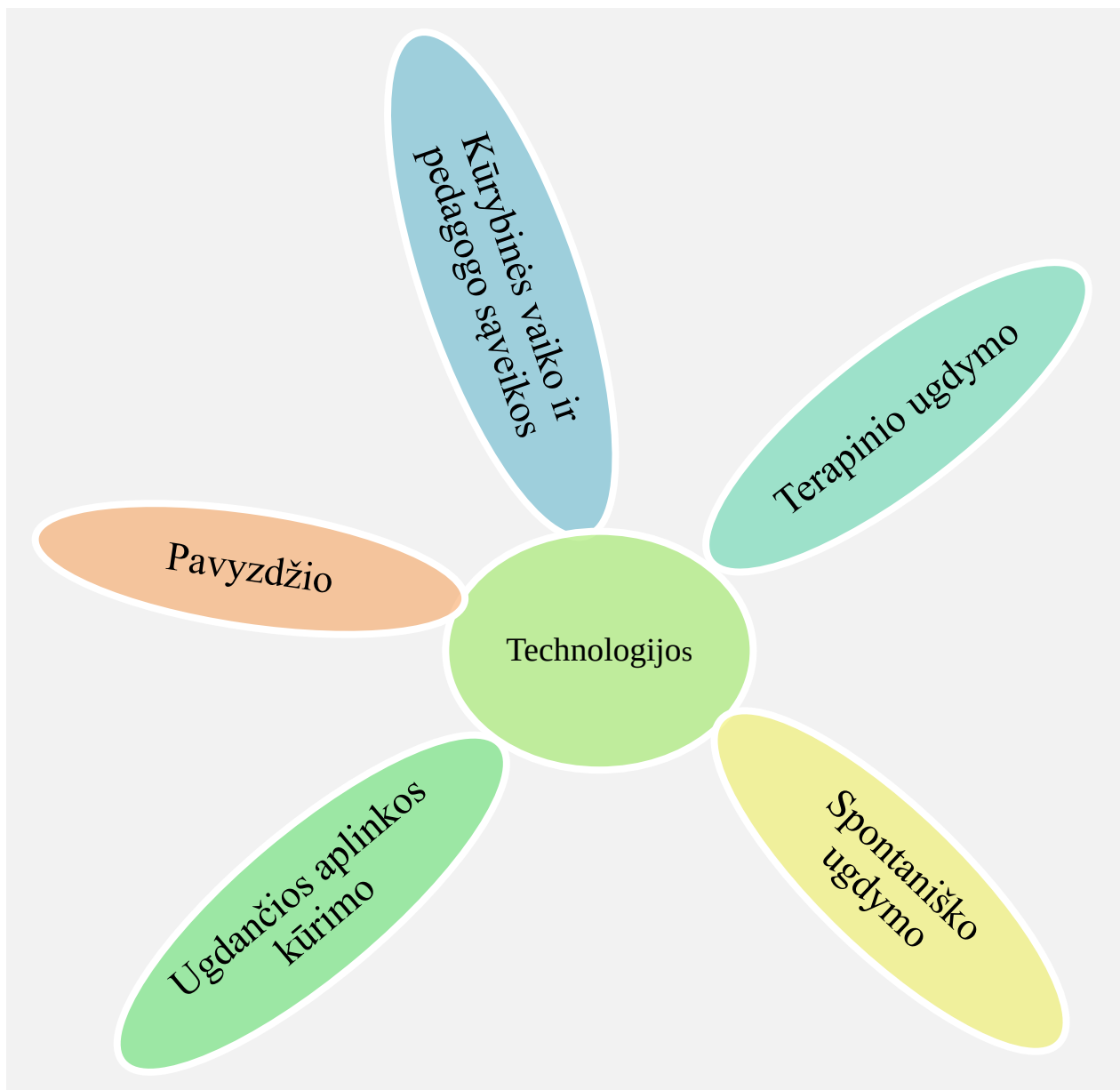
Pagrindinės vaiko ugdymosi priemonės: žaislai, žaidimai, įvairios medžiagos, priemonės tyrinėjimams, stebėjimams, įvairūs daiktai, sporto ir muzikos inventoriai, knygos, plakatai, nuotraukos, stalo žaidimai.

Taip pat naudojamos specialios ugdymo priemonės, t.y. techninės–vaizdinės. Pedagogai kuria ir gamina priemones vaikams, turintiems įvairių ugdymosi poreikių.

Priemonių tikslas - motyvuoti ir skatinanti vaikus pačius aktyviai veikti: kurti, tyrinėti, atrasti, pasirinkti, tobulinti savo praktinius gebėjimus, eksperimentuoti, būti kūrybiškais.

5.2. Pedagoginės ugdymo strategijos

Programos ugdymo(si) tikslams įgyvendinti pasirinktos technologijos, leidžiančios įgyvendinti į vaiką ir jo kompetencijų plėtotę orientuotą ugdymo(si) programą:

Kūrybinės vaiko ir pedagogo sąveikos technologija:

- pedagogas įtraukia vaikus į veiklą pasiūlydamas gerą idėją, temą, problemą, sumanymą ir nereglamentuoja vaikų veiklos žingsnių;
- pedagogas pastebi, gerbia, palaiko vaikų sumanymus, padeda juos išplėtoti, praturtinti;
- priimami bendri sprendimai, susitarimai dėl veiklos, bendraujama, bendradarbiaujama;
- užduodamas atvirus klausimus, pedagogas netiesiogiai vadovauja vaikų ieškojimams, moko įveikti sunkumus, praturtina jų sumanymus.

Ugdančios aplinkos kūrimo technologija:

- pedagogas sukuria grupėje jaukias erdves vaikų veiklai;
- skatina vaikus susikurti vietas žaidimams, veiklai;
- pripažįstama vaiko teisė rinktis veiklą, buvimo vietą, draugus, laisvai judėti iš vienos erdvės į kitą;
- taikomi vaikų dėmesio patraukimo žaislais ir priemonėmis būdai.

Pavyzdžio technologija:

- pedagogas žaismingai, išraiškingai ką nors veikia vaikų akivaizdoje, vaikai mėgina daryti tą patį;
- pedagogas pradeda kokią nors veiklą, vėliau savarankiškai tęsia vaikai.
- pedagogas kaip vaikų žaidimų ar veiklos partneris kartu dainuoja, vaidina, dalyvauja projektuose;
- pedagogas mimika, žodžiais, elgesiu, veiksmais modeliuoja tai, ką tikisi perduoti vaikams;
- tėvai skatinami dalyvauti ugdymo procese, kad vaikas turėtų galimybę mokytis iš jų patirties.

Spontaniško ugdymo technologija:

- pedagogas pritaria bet kokiai vaiko veiklai, ją gerbia, laiko vertinga patirtimi;
- emocionaliai palaiko vaiko veiklą – pagiria, pasidžiaugia;
- ugdymui panaudoja netikėtai susidariusias situacijas;
- pasiūlo priemonių vaiko poreikiams ir interesams tenkinti.

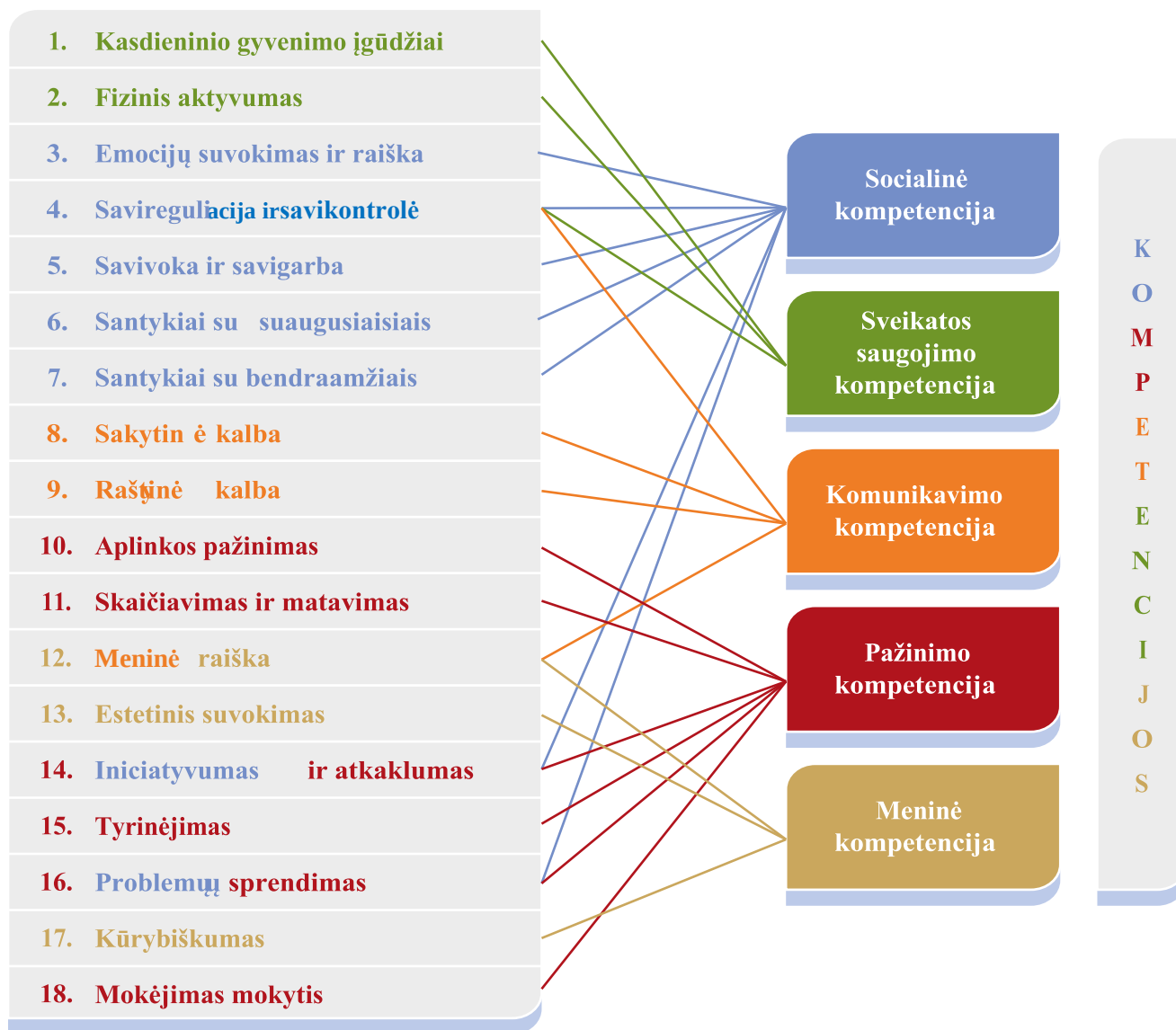
Terapinio ugdymo technologija:

- pedagogas padeda vaikui išmokti įveikti sunkumus, skatina vaiką kreiptis į kitus pagalbos ir padėti kitiems;
- pedagogas taiko džiaugsmo terapijos, pedagoginius žaidimo, menų terapijos metodus;
- pedagogas taiko atsipalaidavimo būdus;
- pedagogas taiko logopedo bei korekcinės gimnastikos specialisto nurodytas priemones.

5.3. Ugdymo(si) turinys

Ugdymo turinyje, trumpuose aprašymuose, atskleidžiamos svarbiausios vaiko ugdymo(si) kryptių ir pasiekimų sričių charakteristikos. Atsižvelgiant į vaiko amžių, kiekvienoje pasiekimų srityje numatyti ugdymo(si) sėkmei aktualiausi gebėjimai ir pateikti vaikų veiksenų pavyzdžiai.

Išimokyklinės programos vaikų ugdymo turinyje išskiriami vaiko gebėjimai, kuriuos turėtų įgyti 1,5–3 m. vaikas (ankstyvasis amžius) ir 4–6 m. vaikas (išimokyklinis amžius). Taip pat programoje išskirti brandesnių vaikų ugdymo(si) gebėjimai ir kiti vaikų pasiekimai, kurie integruojami į visas ugdymo(si) sritis. Išskirti gebėjimai padės pedagogams įvertinti individualią vaikų pažangą. Vaikų pasiekimų sričių tęstinumą garantuoja Priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa, kurioje numatomas vaiko ugdymas pagal penkias kompetencijas: socialinė, pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo, meninė.

1. SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA

Ugdymosi pasiekimo sritis: 1.1. Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai

Žingsniai	Kasdienio gyvenimo įgūdžių srities pasiekimai	Vaikų veiksenos
1-asis žingsnis	• Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio.	Pats bando valgyti šaukštu. Tirštas maistas valgomas šaukšteliu, skystas iš puoduko, jaučia skirtumą tarp to, ką valgo ir ką geria. Žaidžiant mokosi laikyti šaukštelį, puodelį, semti šaukšteliu ir kt.
2-asis žingsnis	• Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. • Kartais parodo mimiką, ženklais arba pasako, kada nori tuštinti ir šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.	Skatinamas bando valgyti savarankiškai, parodo, kaip valgo grupės vaikai. Žaidžia žaidimus „Lėlytė valgo“; „Pamaitink meškiuką“. Mokosi sėstis ant puoduko ar klozeto. Rengia lėles žaidžiant ž. „Lėlytė ruošiasi į lauką“. Žaidžia žaidimus imituojant rengimosi veiksmus (pvz., pritaikant ž. „Jurgelis meistrelis“). Rengiantis vaikas, pratinasi apsirengti ir nusirengti drabužėlius tam tikra tvarka, žaidinant. Kuriamos žaidybines situacijas, skatinančios vaiką panaudoti savo mokėjimus ir įgūdžius: „Parodykime meškučiui, kaip plauname rankes, išpučiame nosį.“ Kuriamos siužetines situacijas, skatinančios vaiką padėti žaislą į jam skirtą vietą „Mašinytė grįžta į garažą“, „Lėlytė sėdasi prie stalo, gulasi į lovytę (vežimėlį)“, „Kamuoliukai pavargo ir nori pailsėti“ ...
3-asis žingsnis	• Savarankiškai valgo ir geria. Pradedą naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. • Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą.	Bando ragauti ir valgyti įvairų maistą. Mokosi gerai sukramtyti maistą, neskubant, valgo ramiai. Mokosi keltis nuo stalo tik baigus valgyti. Sudaroma galimybė žaisti žaidimus, mokant naudotis stalo įrankiais (pvz. „Gimtadienis“, „Kavinėje“ ir kt.). Mokosi taisyklingai naudotis tualetu. Žaidžiami žaidimai „Kuo aš apsirengsiu, eidamas į lauką ar iš darželio namo?“, „Padėk apsirengti draugui“. Kalbamasi su vaiku apie švarą. Žiūrimi filmukai apie švarą. Sistemiškai skatinama pažaidus sudėti žaislus ir kitas priemones į vietą.
4-asis žingsnis	• Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. • Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas	Prisimena, kad valgyti reikia neskubant. Kalbamasi apie tai, kad labai svarbu pusryčius, pietus, vakarienę valgyti tuo pačiu metu. Žaidžia žaidimus, kuriuose formuojasi maitinimosi ritmo suvokimas (šeima, kavinė ir kt.). Žaidžiant „parduotuve“ vaikas mokosi atskirti pagrindines produktų grupes – pieną, mėsą, vaisius, daržoves. Padeda suaugusiems serviruoti stalą. Žino, kodėl reikia plauti vaisius, daržoves, uogas, bando pats juos nuplauti. Rengiasi patogiais ir lengvais drabužiais.

	prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė. • Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.	Bando pagal eiliškumą savarankiškai apsirengti ir nusirengti, tvarkingai susidėti drabužius grįžus iš kiemo ar prieš miegą. Mokosi taisyklingai plautis ir šluostytis rankas, praustis ir šluostytis veidą, išsipūsti nosį. Prisimena, kad čiaudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį, naudojasi vienkartinėmis servetėlėmis. Susitvarko žaislus, kuriais naudojos. Žino, kodėl negalima imti pavojingų daiktų.
5-asis žingsnis	• Valgo gana tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir visavertis. Serviruoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo. • Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai.	Žino, kaip taisyklingai naudotis stalo įrankiais. Tvarkosi savo veiklos, žaidimo vietas. Suvokia, kad reikia saugoti save ir aplinkinius. Mokosi būti savarankišku. Prisimena, kad turi taisyklingai sėdėti, stovėti, taisyklingai vaikščioti.
6-asis žingsnis	• Valgo tvarkingai. Pasako, kad maistas reikalingas organizmo augimui, sveikatai. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviruoja ir tvarko stalą. • Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. • Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. • Priminus visada stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.	Diskutuoja, kodėl žmogus valgo. Pasakoja, ką vaikas dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, diskutuojama, kurie iš vartojamų produktų yra naudingiausi augimui ir gerai savijautai. „Skaito“ knygeles, vaidina, žaidžia lotą, žiūri filmukus apie žmogui naudingus maisto produktus (duoną, obuolius, pieną, vandenį). Žino, kad sušlapusius rūbus, avalynę reikia pasidžiauti džiovintuose. Prausiasi skystu muilu su dozatoriumi, žino, kaip ir kiek dozuoti, kad rankos būtų švarios. Prisimena, kad reikia taupyti vandenį, žaidžia rankų plovimo žaidimus, kuria švarių rankų šokį. Bando kalti, siuti, dygsniuoti. Keliauja į gaisrinę, policiją, ligoninę, autoservisą ir kt. Žino kokia yra taisyklinga laikysena, pasako, kai pastebi vaikštantį ar sėdintį susikūprinus.

Ugdymosi pasiekimo sritis: 1.2. Fizinis aktyvumas

Žingsniai	Fizinio aktyvumo srities pasiekimai	Vaikų veiksenos
1-asis žingsnis	- Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuoją laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą. - Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą.	Susipažysta, žaidžia su nauju žaislu: apžiūrinėja, liečia, purto ir kt. Dėlioja žaislą ar kokį nors daiktą iš vienos rankos į kitą. Žaidžia su įvairaus dydžio kamuoliukais, balionais ir kitomis priemonėmis.
2-asis žingsnis	- Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą. - Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Ridena, meta, gauda kamuolį.	Žaidžia žaidimus, lavinančius ir įtvirtinančius vaiko judėjimo gebėjimus. Nešioja žaislus „takeliu“, stumdo žaislinį vežimėlį, prikrautą žaislų, vaiko ir ridena kamuolį, joja ant linguojančių žaislų, važiuoja pasispiriant kojomis, eina „tilteliu“, stato bokštėlius, užsuka ir atsuka dangtelius, lipdo iš minkšto plastilino ir kt.
3-asis žingsnis	- Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį. - Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas,	Bando vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėtų ant grindų ar žemės daiktų. Atlieka siužetinius pratimus, kurie skatina vaiką peržengti kliūtis, eiti plačia linija, imituoti gyvūnų šuoliavimo judesius. Laipioja kopėtelėmis siekiant tikslo – pauostyti, pasiekti, nukabinti. Pagal galimybės ridena, gauda, mēto, spardo kamuolius. Lavina smulkiąją motoriką: karoliukų vėrimas, žaidimai su makaronais, sagomis ir kt. Pradedą žirkklėmis įkirpti popieriaus kraštą.

	ridena, mēto, gaudo kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.	
4-asis žingsnis	• Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Mina ir vairuoja triratuką. • Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.	Žaidžiant vaikščioja ant pirštų, kulnų. Važinėja triratukais, paspirtukais. Minko tešlą, lipdo iš modelino, plastilino. Mokosi kirpti nesudėtingas formas, po to klijuoja jas ant popieriaus, eksponuoja kūrybinius darbelius. Žaidžia su dideliais kamuoliais. Žaidžiami pirštukų žaidimai. Pagal sąlygas žaidžia su įvairiomis gamtinėmis medžiagomis: įvairiomis kruopomis, gilėmis, kaštonais, pupelėmis ir kt. Žaidžia žaidimus, kurių metu įvairius daiktus vaikas gali imti žnyplėmis, pincetu, perdėti iš vieno indo į kitą.
5-asis žingsnis	• Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukš- tai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Greitas, vikrus, bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrengimais. Spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį • Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, sega sagas). Meta kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gauda, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.	Organizuojamos veiklos, kurių metu atliekami ritminiai judesiai pečiais, galva, mušinėjami, mėtomi kamuoliai, ėjimas keičiamas bėgimu, vaikas turi eiti, bėgti, perlpti suolą, pralįsti po kėde ir t. t. Organizuojamos bėgimo estafetės, įvairių šuolių žaidimai, panaudojant įvairias priemones: kaspinus, kamuolius, lankus, lazdas. Vaikas žaidžia žaidimus su išsisukinėjimais, kurių tikslas – ilgiau likti nepagautam. Vaikas šokinėja per šokdynę, lanką. Piešia įvairias linijas, pieštuku apveda daiktus: stiklinę, apverstą lėkštę, piešti papildomas detales. Sudaromos sąlygos vaikui žaisti su pipete. Grupėje parūpinama įvairių priemonių (sagų, rutuliukų, karolių), kad vaikas galėtų verti ant siūlo; skalbinių segtukų, kuriuos vaikas stengtųsi paimti segtuką trimis pirštais ir prisegti.
6-asis žingsnis	• Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Ištvėmingas, bėga ilgesnius	Organizuojamos įvairios estafetės, kurių metu vaikas juda poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais.

	atstumus. Bėga pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu. Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sporto žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindami veiksmus.	Sudaromos sąlygos žaisti žaidimą „Klasės“, šokinėti per gumytę. Vaikas veria siūlą į adatą, siuvinėja pagal trafaretą ant kartono, neria vąšeliu, daro kutus. Vaikai aprūpinami priemonėmis, tinkančiomis konkrečioms sportiniams žaidimams (krepšinio, futbolo kamuolius, kėglių, lazdų).
--	---	---

2. SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

Ugdymosi pasiekimo sritis: 2.1. Emocijų suvokimas ir raiška

Žingsniai	Emocijų suvokimo ir raiškos srities pasiekimai	Vaikų veiksenos
1-asis žingsnis	- Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų. - Atspindi kitų vaikų emocijų raišką (kartu juokiasi, jei juokiasi kitas, nusimena, jei kitas verkia).	Stengiamasi suprasti vaiko emocijų reiškimo ženklus ir pasirinkti jį, kai mažylis yra liūdnas, piktas. Vaikas kalbinamas, stengiasi įvardyti savo emocijas. Atsiskyrus nuo tėvų, vaikui suteikiamas fizinis artumas, dėmesys nukreipiamas į įdomią veiklą, suteikiant džiugių, malonių potyrių. Bendrauja su kitais vaikais.
2-asis žingsnis	- Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. - Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.	Vaikas veidrodyje mato save ir savo veiduko išraišką. Vaikas bando kalbėti, įvardija reiškiamas emocijas. Gaminamos skirtingų nuotaikų kortelės. Žaidžiama su jomis. Visada skiriama dėmesio vaikui, kai jis jaučiasi blogai. Atkreipiamas dėmesys į kitų žmonių nuotaikas. Vaikas varto knygelės, kuriose veikėjai yra skirtingos nuotaikos. Dainuoja skirtingų nuotaikų daineles. Žaidžia žaidimus su kitais vaikais, lėlėmis, kitais žaislais, kuriuose jie skirtingai jaučiasi ir elgiasi.
3-asis žingsnis	- Pradeda atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradeda vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. - Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja	Vaikas įvardija ir komentuoja emocijas ar jausmus, skirtingai reaguoja, skatinas atrasti naujų emocijų raiškos būdus. Varto ir „skaity“ „nuotaikų knygeles“. Žaidžia su nuotaikų kortelėmis.

	(pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs).	Stebi pavyzdį, kaip reikia reaguoti į kito vaiko emocijas: jei jis džiaugiasi, pasijuokti kartu su juo, jei liūdi, verkia – paglostyti, duoti žaislą. Mokosi įvairių atsiprašymo ir susitaikymo ritualų. Žaidžia skirtingų emocijų žaidimus (veidukai, emocijų lėlytės).
4-asis žingsnis	- Pradedama suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas. - Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reagoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti)	Skatinamas kasdien pastebėti savo nuotaiką, žymėti savo nuotaiką veideliuose. Skatinamas reikšti visus jausmus, tiek teigiamus, tiek neigiamus, ugdant gebėjimą pasirinkti tinkamus jausmų raiškos būdus. Skaito knygeles, žiūri filmukus apie jausmus ir jų išraišką.
5-asis žingsnis	- Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo. - Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakvie- čia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). - Pradedama kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.	Žaidžia žaidimus, kuriuose skatinamas išreikšti savo jausmus: dainuojant, piešiant, šokant, komentuojant jausmų paveikslėlius. Bando kalbėtis apie savijautą „Ryto rato“ metu, skaito „Jausmų knygeles“, išryškina veikėjų veiksmus, poelgius, jų nuotaikas, žaidžia vaidmenų žaidimus. Vaikas stengiasi žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose.
6-asis žingsnis	- Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis. - Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. - Pradedama kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.	Vaikas bando kalbėti apie tai, kada buvo linksmas, kada – liūdnas ar piktas; samprotauja, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino, kodėl?; kaip jaučiasi jo draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti, padėti. Žaidžia bendrus žaidimus, kuriuose reikia suprasti vienas kitą ir geranoriškai bendradarbiauti. Bando aptarti tinkamus ir netinkamus konfliktų sprendimo būdus, skatinama taikiai spręsti konfliktus, kritiniu atveju kreipiantis pagalbos į suaugusįjį.

Ugdymosi pasiekimo sritis: 2.2. Savireguliacija ir savikontrolė

Žingsniai	Savireguliacijos ir savikontrolės srities pasiekimai	Vaikų veiksena
1-asis žingsnis	- Gerau jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. - Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis.	Žaidimams su vaiku parūpinta spalvingų, skambančių, grojančių, judančių žaislų, nedūžtančių veidrodėlių. Kuriamas mažai kintanti, saugi aplinka. Į vaiko nerimą reaguojama švelniai, suteikiant fizinį komfortą.

		Pagal galimybes kuo dažniau suteikiamas fizinis kontaktas. Stengiamasi atpažinti vaiko poreikių raiškos ženklus.
2-asis žingsnis	- Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramavimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. - Pradedama valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.	Į vaiko išreikštus poreikius reaguojama nuosekliais, pastoviais veiksmais, intonacijomis, žodžiais. Nustatomi vaikui ir jo veiklai būtini apribojimai ir nuosekliai jų laikomasi. Vaikas mokosi išreikšti savo emocijas (pvz., nespėjus pravirkti neskubėti raminti). Bando nusiraminti su minkštu, švelniu daiktu, miega, apsikabinus iš namų atsineštą mėgstamą žaislą. Vaiko elgesiui reguliuoti taikyti veido mimika ir balso intonacijas. Stebi pavyzdį, kaip reikėtų elgtis vienoje ar kitoje situacijoje.
3-asis žingsnis	- Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. - Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.).	Kiekvienam vaikui taikomas priimtinas dienos ritmas, priimtini nusiramavimo būdai. Žaidžia su žaislais ar priemonėmis, padedančiomis išreikšti jausmus. Mokosi savarankiškumo, pasiteiraujant, ar nereikalinga pagalba. Mokosi įvairių konfliktų sprendimo būdų. Grupėje įrengta vieta nusiramimui. Vaikui leidžiama pačiam pasirinkti, nuspręsti, ką darys, kaip pasielgs toje veikloje, kurioje jis jau sugeba priimti sprendimą. Savo veido išraiška ir kalbos intonacijomis mokosi valdyti emocijas ir spontaniškus impulsus. Bando tinkamai reikšti visas emocijas. Žaidžiant su lėlėmis, plečiamas emocijų ir jausmų raiškos būdų žinių ratas.
4-asis žingsnis	- Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. - Pradedama valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. - Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.	Mokosi kalbėtis, kai jaučiasi įskaudintas ar nežino išeities sudėtingoje situacijoje. Žaidžiami vaidmenų žaidimai, kuriuose vaikas priiima bendraamžio vaidmenį įvykusioje konfliktinėje situacijoje ir kartu ieško išeities, taip pat žaidimai padedantys mokytis spręsti konfliktines situacijas ir rasti tinkamą išeitį. Taikomi paskatinimo, pagyrimo, loginių pasekmių metodai, padedant mokytis kontroliuoti emocijų raišką. Kalbasi apie tinkamus emocijų raiškos būdus. Susipažysta su paprastomis kasdieninėmis elgesio grupėje taisyklėmis, kuriose matosi ir vaiko atsakomybė. Vaikas paskatinamas, pagiriamas už taisyklių ir tvarkos laikymąsi, pagalbą auklėtojų ar kitiems vaikams.

5-asis žingsnis	- Nusiramina, atsipalaiduoja, klausosi ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. - Vis dažniau jausmus reiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. - Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisyklės ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.	Susipažysta su būdais emocijoms išlieti ir bando galimybę jais pasinaudoti. Mokosi pats spręsti problemas ir nesutarimus, ieško taikių išeičių, kelia problemų sprendimą skatinančius klausimus: „Kaip galima išspręsti šią problemą?“, „Kas atsitiks, jeigu padarysime taip?“, skatinant pačiam spręsti problemas, neskubant patarinėti, nurodinėti. Pasakoja istorijas arba žaidžia žaidimus, kurių veikėjai pozityviai sprendžia konfliktus. Stengiasi laikytis tvarkos ir susitarimų.
6-asis žingsnis	- Pats taiko įvairesnius nusiramino, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis, klauso pasakos naudodamasis ausinėmis, išeina į kitą patalpą ir kt.). - Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. - Supranta susitarimų, grupės taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.	Stengiasi išreikšti savo jausmus bei nusiraminti. Klauso terapinių pasakų, kalbasi apie tinkamas išeitis konfliktinėse situacijose. Stengiasi įvardyti sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą. Susipažysta su grupės elgesio taisyklėmis. Žaidžia kovos žaidimus, nustatant ribas, kurias peržengus žaidimai gali tapti pavojingi, aiškinasi skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikrovėje.

Ugdymosi pasiekimo sritis: 2.3. Savivoka ir savigarba

Žingsniai	Savivokos ir savigarbos srities pasiekimai	Vaikų veiksenos
1-asis žingsnis	- Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradedą jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną. - Jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, krykštauja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo.	Laikosi pastovaus dienos ritmo ir ritualų. Žaidžia lietuvių liaudies žaidimus, žaidimai su vaiko kūno dalimis, jas įvardija.
2-asis žingsnis	Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti.	Žaidžia žaidimus judinant rankes, kojeles, liečiant nugarytę, pilvuką. Vartosi dėžėje su kamuoliukais. Vartoja kūno dalių pavadinimus. Žaidžia su veidrodėliais, žaidimai su drabužių detalėmis (kepurėmis, kaspinais) stebi save nedūžtančiame veidrodyje.

	Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo ar pagyrimo.	
3-asis žingsnis	- Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. - Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.	Įvardija veiksmus, („darau aš, darai tu“), daiktai, kurie priklauso vaikui, paminint jo vardą. Žaidžia žaidimus: „mano – tavo“, „Mano kūnas“, „Mano žaidimai“ ir kt. Džiaugiasi padėklamuodamas, padainuodamas. Aptaria pasiekimus su atėjusiais jo pasiimti tėvais. Eksponeuoja norimus darbelius.
4-asis žingsnis	- Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.). - Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.	Veiklos tyrinėjimams: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“. Stebima vaiko savijauta ir atkreipiamas dėmesys į jos pakitimus, ieškoma to priežasčių. Dažnai pabrėžiamas kiekvieno vaiko svarbumas ir ypatingumas grupėje.
5-asis žingsnis	- Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). - Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. - Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.	Kalbama apie jo praeitį, dabartį, ateitį. Veiklos tyrinėjimams: „Mano kūnas, pomėgiai, norai, gebėjimai praeityje, dabar, ateityje“. Žaidžia žaidimus, kuriuose vaikas vaizduoja tai save, tai ką nors kitą, save praeityje arba ateityje. Dažnai kalba apie šeimas, tėvelių darbus, šventes, organizuojamos bendros veiklos, šventės su tėveliais. Diskutuoja kas yra gerai, o kas blogai. Vaikas pagiriamas ar skatinamas, tai siejant su jo asmeniu, išsakomos pastabos konkrečiam jo poelgiui ar veiksmui, nesiejant su jo asmenybe.
6-asis žingsnis	Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksminėti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimanč su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių.	Vaikai samprotauja apie save, savo pomėgius, veiklą: „Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo?“ („Kur buvai? Su kuo buvai? Ką mėgsti veikti?“). Ieško idėjų savęs, šeimos, kitų žmonių, jų grupių, Tėvynės tyrinėjimams. Vaikas bando vis daugiau rinktis pats, nepažeidžiant savo ir kitų saugumo bei nustatytų elgesio taisyklių. Dalyvauja pokalbiuose, diskusijose apie fizines savybes, pomėgius ir elgesio savybes, šeimą, grupę, Tėvynę.

	• Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. • Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ar nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).	
--	--	--

Ugdymosi pasiekimo sritis: 2.4. Santykiai su suaugusiais

Žingsniai	Santykių su suaugusiaisiais srities pasiekimai	Vaikų veiksenos
1-asis žingsnis	• Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą. • Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta.	Vaikas pradeda pajusti prierašumą prie juo besirūpinančios auklėtojos, palaikant akių kontaktą, jam nusišypsant, jį paglostant, panešiojant, pažaidžiant, užtikrinant vienodą dienos ritmą grupėje ir namuose. Rodomas asmeninis dėmesys vaikui. Bendraujant prisitaiko prie bendravimo ritmo.
2-asis žingsnis	• Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. • Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritario ženklo, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. • Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.	Mokosi laikytis atsisveikinimo su tėvais ritualų: apsikabinti, palinkėti smagių žaidimų, pasakyti, kada ateis pasiimti, susitarti, kad dar galės pamojuoti per langą, pasilikti žaislą iš namų. Domisi įvairia veikla, kuri nukreipia dėmesį, įtraukia į veiklą. Žaidžia taip, kad taptu lyderiu, skleistu trūkstamą informaciją, elgesio modeliu, pagalbininku. Kūno kalba reaguoja į tinkamus ar netinkamus vaiko veiksmus, poelgius. Pristatomi nauji žaislai, supažindinat, kaip jie atrodo, juda, kokius garsus skleidžia, žaidžiama kartu, o tik po to skatinamas savarankiškas žaidimas.
3-asis žingsnis	• Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. • Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors naują, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria.	Bendradarbiaujama su vaiko tėvais, sužinant naujus jo pasiekimus, įpročius, interesus bei informuojant tėvus apie įstaigoje praleistą dieną. Skatinamas mokosi iniciatyvumo, tačiau visuomet atskubama į pagalbą, kai vaikui reikia suaugusiojo. Žaidžia vaidmeninius žaidimus.

4-asis žingsnis	Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojomis, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju.	Dalyvauja veiklose, skatinančiose kalbėti apie šeimą. Dalyvauja bendrose tėvų ir vaikų veiklose, vakaronėse. Tėveliai kviečiami dalyvauti grupės ugdymo veikloje. Dėl vaikų ugdymo, išvykų, švenčių ir kt. tariamasi su vaikais bei jų tėvais.
5-asis žingsnis	- Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasiūlė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam. - Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.	Vaikams prašant įsitraukiama į jų žaidimus, atliekant antraeilius vaidmenis, palaikant jų sumanymus, užduodant klausimų, padedančių plėtoti žaidimą. Diskutuoja su suaugusiais apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis, kas nutinka, kai jos pažeidžiamos. Laikosi grupės taisyklių. Bando bendrauti su grupės svečiais, papasakojant apie juos daugiau, kad vaikai turėtų apie ką kalbėtis, kartu su vaikais sugalvojant jiems klausimų. Vyksta į išvykas, kuriose bendraujama su įvairiais žmonėmis.
6-asis žingsnis	- Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. Tariasi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešišškai. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. - Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.	Mokosi keisti netinkamus bendravimo su suaugusiais būdus, siekiant geranoriškai bendrauti. Kartu su vaikais sudaroma dienotvarkė, grupės bendravimo ir elgesio taisyklės, tariamasi dėl jų pakeitimų. Esant galimybei mokosi išsakyti savo nuomonę visais aktualiais gyvenimo grupėje klausimais. Diskutuoja apie bendravimo su nepažįstamais žmonėmis taisykles ir galimus pavojus. Išklausomi vaikų pasakojimai, atsitikimai su suaugusiais ir svarstoma, kaip kitą kartą panašiose situacijose jie galėtų elgtis.

Ugdymosi pasiekimo sritis: 2.5. Santykiai su bendraamžiais

Žingsniai	Santykių su bendraamžiais srities pasiekimai	Vaikų veiksenos
1-asis žingsnis	Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.	Vaikai bendrauja vienas šalia kito, dalinasi žaislais ir t.t.
2-asis žingsnis	Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.	Vaikas mokosi žaisti greta kitų vaikų. Mokosi būti geranoriškiems vienas kitam. Padedama vaikui pažinti grupės naujokus. Mokosi pažaisiti greta, kol auklėtoja yra šalia ir vaikai jaučiasi saugūs.
3-asis žingsnis	- Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. - Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. - Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.	Žaidžia žaidimus, kuriuose vaikams ką nors reikėtų daryti paeiliui arba keliems vienu metu. Komentuoja draugiškus veiksmus ir jausmus, pritaria ketinimui žaisti kartu, padeda įsitraukti į bendro žaidimo epizodus. Vaikas mokosi išreikšti nepasitenkinimą, kai kiti vaikai daro ką nors ne taip. Mokosi paprašyti pagalbos sau ir kitam. Padedama vaikui įgyvendinti ketinimus, atsižvelgiant į kitų vaikų norus.
4-asis žingsnis	- Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). - Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba kalbančio vaiko sumanymus. Tariausi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. - Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.	Skiriama pakankamai laiko ir vietos vaikų bendriems žaidimams. Naudojamas smėlio laikrodis, susitarimai ir kiti būdai, padedantys vaikui sulaukti savo eilės, skatinama paprašyti žaislo, tartis dėl žaislo, žaisti juo kartu. Komentuojami priimtini ir nepriimtini vaiko veiksmai, primenant elgesio taisykles. Atkreipiamas dėmesys ir pagiriamas vaiko noras pasidalinti, ypač tose situacijose, kai tenka trumpam atidėti savo norų patenkinimą. Įvairiose situacijose atkreipiamas vaiko dėmesį į jo veiksmų pasekmes kitam. Vengiama lyginti vaikus, vartojant žodžius „geresnis“, „blogesnis“, vertinamas vaiko poelgiai.. Skatinamos ir palaikomos vaikų draugystės.
5-asis žingsnis	- Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. - Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas savo sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tiksliai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisiti savo žaislu arba	Jei grupėje yra vaikų, kurių kiti nepriima į žaidimus, stengiamasi išsiaiškinti to priežastis ir padėti atstumtiesiems įsitraukti į žaidimus. Dalyvauja įvairiose veiklose, turtinančiose vaiko patirtį apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Tarpininkaujama vaikams ieškant išeičių konfliktinėje situacijoje.

	žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos.	Dalyvauja veiklose, kuriose keliems vaikams reikia siekti vieno tikslo, skatinamas bendradarbiavimas.
6-asis žingsnis	• Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. • Taikiai diskutuoja, tariasi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, ištraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. • Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.	Vaikas gauna naujų išpūdžių, galinčių praturtinti bendrus žaidimus. Atkreipia dėmesį į tinkamus savo poelgius bei santykius su kitais, pabrėžia, kad tai padeda visiems pasijusti laimingesniems. Vaikas aiškinasi, kas yra gerai, o kas blogai. Kartu su vaikais kuriamos bendravimo ir bendradarbiavimo su bendraamžiais taisyklės, susitarimai, pasiryžtant jų laikytis. Kalbasi, žiūri filmukus, skaito istorijos apie draugus ir draugystę.

3. KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

Ugdymosi pasiekimo sritis: 3.1. Sakytinė kalba

Žingsniai	Sakytinės kalbos srities pasiekimai	Vaikų veiksenos
1-asis žingsnis	<i>Klausymas</i> • Įdėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančiojo toną. • Supranta paprastus klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmams atsakyti į klausimus. <i>Kalbėjimas</i> • Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauska, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis.	Diskutuoja apie tai, ką tuo metu daro ir mato. Tyrinėja grupės aplinką, nuolat įvardija žaislus, daiktus ir pan. Žaidžia žaidimus – eilėraštkai, slėpynės. Vaikas taria jo čiaušėjimo garsus, garsų junginius, jo netariamus garsus ir garsų junginius, mėgdžioja trumpus žodelius. Su vaiku kalbamasi taisyklingai tariant garsus ir žodžius. Kad susidarytų ryšys tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio, intonacija pabrėžto žodžio ir daikto ar veiksmo, daug kartų demonstruojamas tas pats daiktas ar veiksmas.

	• Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksams įvardyti, norams išsakyti, palydėti juos judesiu.	
2-asis žingsnis	<i>Klausymas</i> • Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą. • Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstus: žaidimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus, su dienvotvarke susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus. <i>Kalbėjimas</i> • Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžioti, žodelių pakartojimais, veiksmis, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. • Dviejų trijų žodžių sakiniiais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. • Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius.	Nuolat girdi apie artimiausios aplinkos daiktus, reiškinius, santykius, tą patį dalyką nusakant kuo įvairesniais žodžiais. Taisyklingai vadinami su juo bendraujantys suaugusieji, įvardinamos kūno dalys, aplinkoje esantys daiktai ir žaislai. Vaikas skatinamas klausinėti. Kalbant su vaiku siekiama sudaryti ryšį tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio, sutapatinti žodžio tarimą su daikto ar veiksmo rodymu. Nuolat raiškiai deklamuoja, pasakoja trumpus tekstus. Stebima, kuo vaikas domisi, į ką žiūri, ką rodo, ko klausia, ką bando pasakyti, išreikšti. Žaidžia žaidimus, kurių metu reikėtų judėti, šokinėti, pliaukšėti delnais, šokti.
3-asis žingsnis	<i>Klausymas</i> • Klausosi įvairių skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. • Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus. <i>Kalbėjimas</i> • 3–4 žodžių sakiniiais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradeda mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“. • Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. • Kalba kelių žodžių sakiniiais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį.	Klauso apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus, siejant tai su jo gyvenimiška patirtimi. Kalbėjimas su vaiku nuolat įvairinamas naujais žodžiais, nusakančiais artimiausią aplinką. Vaikas mokomasi suprasti suaugusiojo prašymus, skatinamas nuolat pasakoti apie save, savo norus, rūpesčius, šeimos narius, kalbinėmis užduotimis keliant klausimus: „Koks?“, „Kodėl?“, „Kur?“, „Kaip?“. Vaikas skatinamas nusakyti aplinkos reiškinių savybes, ieškoti įvykių priežasčių ir pasekmių, pasakoti apie tai, kas vyksta ar vyko aplink vaiką. Vaikas mokosi mandagumo žodelių vartojimo. Deklamuoja eilėraštkus, bando užbaigti žinomų pasakų, eilėraštkų frazes.

	Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštkus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius.	
4-asis žingsnis	<i>Klausymas</i> - Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai. - Pradeda išklausti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. <i>Kalbėjimas</i> - Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. - Kalba, pasakoja apie tai, ką mato ir matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato, vartodamas elementarius terminus, girdėtus naujus žodžius. - Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus.	Klausosi tekstus ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai. Atkreipiamas vaiko dėmesys į kita kalba kalbančius aplinkinius skatinant vaiko kalbinį bendravimą įvairiose situacijose. Bendraujant su suaugusiais, mokosi vartoti elementarius mandagumo žodžius. Vaikas bando kalbėti apie dabartinę ir buvusią veiklą, esamus ir buvusius išgyvenimus, vartojant girdėtus naujus žodžius ir t.t.
5-asis žingsnis	<i>Klausymas</i> - Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių) apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius, klausosi gyvai, įrašų. - Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba. <i>Kalbėjimas</i> - Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratusiems paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis.	Susipažįsta su įvairių žanrų tekstais, pajaučia tekstų stilistinę įvairovę. Klausosi įvairių žanrų tekstų (pvz., skelbimai, reklaminės skrajutės, įvairių enciklopedijų tekstai, autorinės pasakos ir pan.). Skatinamas bando kalbėti apie savo norus, išgyventus įspūdžius, vidinį pasaulį, apie nutikimą, patirtį prisimenant kuo daugiau įvykio aplinkybių, detalių, pateikiant vaikui įvairių klausimų, padedančių įvairinti kalbėjimą. Mokosi išgirsti pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų varduose, trumpuose žodžiuose, su atpažintu garsu sugalvoti naujų žodžių. Žaidžia žodžiais juos trumpina, įvairiai jungia. Žaidžiami klausimų-atsakymų rimavimo reikalaujantys žaidimai (pvz., „Kas ten triuška? Tindiriuška.“).

6-asis žingsnis	<i>Klausymas</i> • Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme. • Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius. <i>Kalbėjimas</i> • Kalba laisvai, natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta. • Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius.	Ugdymo veikloje klausosi įvairios stilistikos tekstų. Mokosi suvokti pasakojimo turinį. Žaidžia žaidimus, susijusius su pasakojimo tekstu, jį iliustruoja, inscenizuoja. Klausinėja apie tai, kas jam įdomu, negirdėta, diskutuoja apie tai tarpusavyje ir su auklėtoja. Mokosi reikiamą informaciją perduoti kitiems. Žaidžia įvairius garsų keitimo žodžiuose žaidimus (pvz., „kur – mur, mė –bė, zė – žė“ ir kt.). Dainuoja ritmines daineles, skatinančias ieškoti aplinkoje daiktų, kurių pavadinimai prasideda arba baigiasi nurodytu garsu. Kuria dialogus, inscenizacijas, vaidinimui. Inicijuoja įvairius žodžių žaidimus, pasakojimo būdus: spontaniški, atkuriamieji, fantastiniai.
-----------------	---	---

Ugdymosi pasiekimo sritis: 3.2. Rašytinė kalba

Žingsniai	Rašytinės kalbos srities pasiekimai	Vaikų veiksenos
1-asis žingsnis	<i>Skaitymas</i> • Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiais.	Kuriama aplinka, kurioje vaikas galėtų pačiais įvairiausiais būdais pažinti knyges: vartinėti, čiupinėti, plėšyti, kramtyti, žaisti. Varto knygeles, žiūri paveikslėlius. Kalba apie tai, ką mato paveikslėliuose.

2-asis žingsnis	<i>Skaitymas</i> • Varto įvairias knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradedą atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Reaguoją į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. <i>Rašymas</i> • Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape.	Kartu su vaiku skaitomos knygelės, leidžiama vaikui pačiam laikyti knygutę, versti lapus. Skaitomų kūrinių tekstas siejamas su vaiko gyvenimu. Vaiko rašymo poreikių tenkinimui suteikiama galimybė pasirinkti įvairaus popieriaus ir jo amžiui tinkančių įvairių rašiklių.
3-asis žingsnis	<i>Skaitymas</i> • Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradedą pažinti aplinkoje esančius simbolius.	„Skaity“ kelis kartus per dieną, parinktus trumpus tekstus, kuriuose kartojasi tie patys žodžiai. Bando pavadinti kiekvieną paveikslėlį. Kalbasi su pedagogu apie iliustraciją, kad jis susietų vaizdą su konkrečiu daiktu. Skaitymo metu vaikas liečia ar laiko su tekstu susietus daiktus. Nuolat atkreipiamas vaiko dėmesys į jo artimoje aplinkoje esančius simbolius, jų reikšmę.
4-asis žingsnis	<i>Skaitymas</i> • Domisi skaitymu. Vaizduoją, kad skaity knygą, kuri jam buvo skaityta. Skaity knygelių paveikslėlius, įvardiją įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradedą jais manipuliuoti įvairioje veikloje. <i>Rašymas</i> • Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (planšetiniu kompiuteriu ir kt.) Keverzonėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais (grafiniais vaizdais) pradedą manipuliuoti įvairioje veikloje.	Įvairioje bendravimo aplinkoje varto žurnalus, knygas. Domisi suaugusiojo skaitomu tekstu. Bando atsakyti į klausimus apie tai, ką „perskaitė.“ „Perskaitytą“ tekstą pabando iliustruoti. Žiūrint paveikslėlį bando apie jį pasakoti, kas ką daro, ką kalba. Vaiko aplinka turtinama įvairiais rašikliais, sudaroma galimybė pažinti kompiuterį. Mokosi „savaip“ rašyti. Aplinkoje ieško ir atkreipia dėmesį į žodžius, kuriuose yra vaiko vardo, tėčio, mamos raidė.
5-asis žingsnis	<i>Skaitymas</i> • Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę. • Sugalvoja įvairius pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardiją	Grupėje kuriama kuo įvairesnė raidžių aplinka. Klausio tekstus, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Nuolat atkreipia dėmesį į aplinkoje esančius užrašus, simbolius, reklaminius užrašus. Kuria rankų darbo knygeles su paslaptinėmis durelėmis, langeliais, uždengtais paveikslėliais ir kt., galvoja rankų darbo knygelėms pavadinimus, tekstus. Įvairioje veikloje kopijuoja atskiras raides, žodžius.

	specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus. <i>Rašymas</i> • Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniiais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis. (Planšetiniame kompiuteryje rašo savo vardą, trumpus žodelius).	„Rašo“ savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu.
6-asis žingsnis	<i>Skaitymas</i> • Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstaais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradedą suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradedą skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį, kaip atskirų raidžių junginį. • Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus. <i>Rašymas</i> • Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Planšetiniu kompiuteriu rašo raides, žodžius. Supranta rašymo tikslus.	Grupės knygų kampelis pildomas įvairių žanrų knygomis, žurnalais. Kartu su vaiku skaitomos knygos, kalbama apie skaitomo teksto veiksmą, kokie įvykiai aprašyti. Skaitant knygeles, atkreipiamas vaiko dėmesys į atskiras raides, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro knygose, vaiko vardo, jo artimųjų vardų raides. Skatinama vaiką atpažinti artimiausioje aplinkoje esančius įvairius simbolinius ženklus. Skatinama kurti žodinius tekstus, sukurtą tekstą pasiūlyti perteikti įvairiais simboliais. Skatinama vaiką kopijuoti reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo pavyzdžių įvairiuose raidynuose, knygose, bukletuose, skrajutėse, žurnaluose, laikraščiuose, iškabose. Suteikiama galimybė atskiras raides, žodžius, simbolius ar šiaip įdomią informaciją perrašyti ar savarankiškai užrašyti kompiuteriu.

4. PAŽINIMO KOMPETENCIJA

Ugdymosi pasiekimo sritis: 4.1. Aplinkos pažinimas

Žingsniai	Aplinkos pažinimo srities pasiekimai	Vaikų veiksenos
1-asis žingsnis	• Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus. • Reaguoja į labai skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. • Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.	Aplinkoje turima žaislų, spalvotų, kontrastingo dizaino daiktų, su kuriais vaikas gali pradėti susipažinti, atpažinti, išbandyti. Vaikui rodomas jo atvaizdas veidrodyje. Vaikui padedama pamatyti daiktus iš skirtingų perspektyvų, pvz., iš arti ar toli, iš priekio, iš šono, tyrinėti juos visais pojūčiais (matyti spalvas, liesti skirtingus paviršius, girdėti skleidžiamą garsą). Vaikas liečiamas švelniai, saugiai imamas ant rankų. Parodyti, kad dalijamasi malonumu ir atradimais.
2-asis žingsnis	• Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. • Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. • Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė).	Vaikas išbando daiktus kaip įrankius, juos pavadina. Pavadina įvairius daiktus, galvoja ir kalba apie tai, ką jis daro su žaislais ar daiktais. Inicijuojami klausimai apie tai, kodėl kas nors vyksta, atsitinka, atsakoma į juos. Tyrinėja, kaip dviejų ir trijų dimensijų daiktai tinka vienas prie kito. Prižiūri tam tinkamus augalus.
3-asis žingsnis	• Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. • Skiria įvairius atskirus gamtos reiškinius. • Orientuojasi namų, savo grupės, darželio, aplinkoje. • Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. • Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.	Stebi ir pavadina augalus ir gyvūnus, esančius artimiausioje aplinkoje, patalpose ir išėjus į lauką. Prisideda prižiūrint kambarinį augalą, naminį gyvūnėlį. Kalba apie tai, ką gyvūnėlis ėda, kokius vaikus veda, ko reikia augalui, kad jis augtų ir pan. Mokosi savo kūno dalių pavadinimų, aptariama jų paskirtis ir priežiūra.
4-asis žingsnis	• Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). • Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. • Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. • Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius.	Stebi augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų (ūkio) aplinkoje, žiūri paveikslėlius ir klausosi skaitymo apie naminius ir laukinius gyvūnus; patys dalyvauja ir prižiūri. Kalba apie stebimų gyvūnų ar augalų kūno dalis, išvaizdą, apie tai, ko jiems reikia, kad augtų, kaip juos saugoti, prižiūrėti. Paaiškinama, kad ne visus augalus galima ragauti, yra nuodingų arba dilginančių. Stebi dienos orus, metų laiką ir gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta.

	• Atpažįsta paveiksluose ar gamtoje dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. • Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).	Apie tai ne tik kalba, bet ir pavaizduoja piešiniu, vaidinimu, dainele, suranda paveikslus knygoje ir kt. Tyrinėja, kaip daiktai juda ir kaip juos pajudinti, pvz., pučiant, traukiant, stumiant, sukan, supant, skandinant.
5-asis žingsnis	• Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. • Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. • Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, virtuvę ar kitą edukacinę erdvę. Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis. • Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. • Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip juos naudoti maistui. • Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra).	Keliauja į gamtą (gyvūnai, augalai, grybai, jų požymiai, poreikiai), muziejus (daiktai ir jų istorija), ūkius (naminių gyvūnų priežiūra, kultūrinių augalų auginimas), tėvų darbovietes (profesijos), skiriant jiems nedidelės užduoties, ką turėtų pastebėti, ko paklausti. Grįžus sudėlioja parodėlę grupėje iš rastų įdomių daiktų, gamtinės medžiagos (akmenukai, plunksnos, sėklos, lapai ir t. t.), piešinių, paveiksliukų, bukletukų ir pan. Parsineštą gamtinę medžiagą mokosi grupuoti pagal požymius. Vaikui sukuriama situacijos aiškintis (ragauti), kaip daržovės, vaisiai, uogos vartojami maistui, kuo jie naudingi, diskutuoti apie tai, kuriuos mėgsta ir kurių – nelabai. Išbando techniką, kuri padeda tyrinėti judėjimą, pvz., ratai, skridiniai, magnetai, sūpynės. Domisi šeimos tradicijomis ir apie jas kalba. Darželyje laikosi tradicijų, švenčiamos šventės. Įtraukiami į pasiruošimą joms visi vaikai, sudaromos sąlygos dalyvauti, klausytis vaikų idėjų ir padedama jas įgyvendinti, stengiamasi, kad tai būtų tikra šventė, o ne koncertinis pasirodymas.
6-asis žingsnis	• Pasako tėvų profesijas, įvardija savo gimtinę, žino savo namų adresą. • Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. • Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos.	Sudaroma galimybes pažinti gamtinę ir socialinę aplinką stebint artimiausius objektus, t. y. kraštovaizdžius, augalus, gyvūnus, statinius, paminklus ir kt. Organizuojamos netolimos išvykos. Pagal galimybes keliaujama pėsčiomis ir autobusais. Atliekami nesudėtingi bandymai, pvz., tirpinti medžiagas, daiginti sėklas, išardyti nebereikalingus prietaisus ir pan. Siūloma vaikams tyrinėti žemėlapius, gaubli. Supažindinama su giminės medžiu. Ekskursijos į tėvelių darbovietes. Kviečiami tėveliai papasakoti apie savo profesijas.

	• Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. • Papasakoja apie tradicines šventes. • Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir tarp augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. • Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą.	
--	---	--

Ugdymosi pasiekimo sritis: 4.2. Skaičiavimas ir matavimas

Žingsniai	Skaičiavimo ir matavimo srities pasiekimai	Vaikų veiksenos
1-asis žingsnis	<i>Skaičiavimas</i> • Gestais, mimika parodo, kad suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne). <i>Matavimas</i> • Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.	Žaidžia tą patį žaidimą (pvz., „Slėpynes“) su tuo pačiu žaislu. Žaidimo metu kalbinama vaiką, vartojant žodžius „yra“, „nėra“, „dar“, „taip“, „ne“, juos palydima atitinkamais gestais, mimika (pvz., pritariant – palinksima galva, nusišypsoma, nepritariant – papurtoma galva, susiraukiama). Žaidžia tuos pačius žaidimus su skirtingų spalvų, dydžių, formų daiktais: priartinama – nutolinama, paslėpiama – parodoma, sugretinama. Įvardijant daikto spalvą, dydį, formą, daroma pauzės, vis pakartojama žodžius, jei norima, kad vaikas juos įsidėmėtų.
2-asis žingsnis	<i>Skaičiavimas</i> • Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). <i>Matavimas</i> • Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.).	Klausoma ir teatralizuojama žaidimus, daineles, skaičiuotes, pasakėles, eilėraštkus ar žaidžia žaidimus, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartoja, randama dar ir dar... (pvz., eilėraštkai „Mano batai buvo du“, „Du gaideliai“, kopūsto lapų lupimas po vieną). Sukuriama aplinką, kurioje vaikas galėtų vartyti tas pačias knygeles kietais viršeliais, nevaržomai ardyti ir surinkti daiktus, tyrinėti jų dydžių santykius, visaip eksperimentuoti su spalvomis, dydžiais ir formomis, įvairiai judėti. Domimasi vaiko veikla, jį kalbinant. Darant pauzes, pakartojant žodžius, judesius, skatinama vaiką juos įsidėmėti.

3-asis žingsnis	<i>Skaičiavimas</i> • Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. • Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę. <i>Matavimas</i> • Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. • Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktams lyginti skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat – ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.	Duodama vienodo dydžio ir formos daiktų ir mokoma paimti vieną (du) daiktus, padalyti daiktus po vieną (pvz., kitiems vaikams), sudėlioti juos į dvi, tris krūveles. Teatralizuojama dainė, pasakas, žaidžiama žaidimus, kuriuose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama (pvz., pasaka „Ropė“, lietuvių liaudies daina „Išėjo tėvelis į mišką“). Varto knygeles, kuriose pavaizduoti objektai leidžia samprotauti apie dydžius, formas, spalvas. Skatina vaiką pakartoti paveikslėliuose pavaizduotų objektų dydį, formą, spalvą nusakančius žodžius. Sudaroma galimybės rūšiuoti daiktus. Eksperimentuoja su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, kai iš jų norima pastatyti kuo aukštesnį bokštą, nutiesti ilgesnį kelią ir pan.
4-asis žingsnis	<i>Skaičiavimas</i> • Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupė-je. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. • Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...). <i>Matavimas</i> • Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. • Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius	Naudojasi paveikslėliais, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi trys 1–3 daiktų grupės. Atkreipiama dėmesį, koks daiktų skaičius grupėje, klausiama „Kiek?“ „Ar daiktų yra po lygiai?“ ir pan. Žaidžiama su vaiku domino. Teatralizuojama dainė, pasakas, kuriose veikėjai ką nors dalijasi. Mokosi apibūdinti erdvės objektus, nurodant į juos panašius iš kasdienės aplinkos ir vartojant tokius palyginimus kaip: „panašus į Rubikokubą“, „apvalus kaip kamuolys“, „tokios pat formos kaip skardinė“ ir pan. Vaikas manipuliuoja daiktais, stebi kitus, kaip jie komponuoja įvairius daiktus, eksperimentuoja. Žaidžia lego. Lygina kasdienėje aplinkoje pasitaikančių daiktų ilgį, aukštį, masę, storį, plotį ir t. t., juos dedant vieną prie kito, kilnojant. Formuoja supratimą, kad daikto (pvz., virvutės) ilgis, masė nesikeičia, daiktą (virvutę) suraičius ar sulenkus. Žaidžia judrius žaidimus, kai reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu. Kalbasi apie tai, ką vaikas kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį.

	daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais.	
5-asis žingsnis	<i>Skaičiavimas</i> - Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: Kiek iš viso? Kiek daugiau? Kiek mažiau? - Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų ar elementų seką, nebūtinai laikosi tos pačios jos sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus ar elementus pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius. <i>Matavimas</i> - Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. - Palygindamas daiktų dydžius, naudoja sąlyginį matą (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. - Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan.	Bando ne veiksmu, o žodžiu pasakyti, kaip turėtų pasielgti ne tokį kortelių skaičių paėmęs žaidėjas, vartojant tokius posakius, kaip „atiduok man“, „paimk iš manęs“, „padėk į šoną“, „paimk dar“ ir pan. Dalyvauja žaidimuose, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesių ar garsų elementai, kur vaikas turėtų keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka (pvz., žaidimai „Trečias bėga“, „Daryk taip, kaip Jonelis daro“; žaidimas, kai nutilus muzikai ar suplojus kaskart pasakoma, kaip kitaip vaikai turi pasielgti: susigrupuoti – sustoti po du, susėsti į du ratukus, parodyti 4 pirštukus ir pan.). Kalbasi su vaikais apie tai, kiek veikėjų buvo pasakoje, kokia buvo įvykių pasakoje eilė, ką darė pirmasis, antrasis ir t. t. veikėjai (pvz., pasaka „Trys paršiukai“, „Mergaitė ir lokys“, „Pagrandukas“). Žaidžiama stalo žaidimus. Karpo, paišo, spalvina trikampius, stačiakampius. Iš įvairių formų detalių ar piešiant (spalvinant) figūras kuria aplikacijas, ornamentus, šventinę atributiką, įvairius daiktus, kuriais galima papuošti aplinką. Paskatintas vaikas naudoja sąlyginį matą (trečią daiktą) daiktų dydžiams palyginti (pvz., matuoti liniuote, sprindžiais, pėdomis, žingsniais). Kartu skaitomos knygelės, „rašomi“ laišukai. Žaidžia judrius žaidimus, kuriuose vaikams tenka vartoti vietą ir padėtį nusakančius įvairius žodžius. Domisi, ką vaikas veikė vakar, kalbasi apie tai, kas bus rytoj. Žaidžia žaidimus, padedančius suvokti laiko trukmę.

	• Pradedama suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytą	
6-asis žingsnis	<i>Skaičiavimas</i> • Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. • Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais. <i>Matavimas</i> • Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. • Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.). • Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę, į dešinę, aukščiau, žemiau, virš, po, šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, tarp, viduje, išorėje ir kt. • Žino, kad gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).	Renkasi įdomius ir suprantamus stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, taip pat veiklą, kurioje dalyvaudamas jis galėtų lavinti savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius, formuotis svarbius tolimesniam matematikos mokymuisi vaizdinius. Mokosi aiškinti kitiems savo mintis, idėjas apie atliekamus skaičiavimus. Kalbėdamas vaikas geriau pajunta skirtumą tarp to, ką jis mano, ir to, ką jis sako (tai labai svarbu vystantis vaiko mąstymui). Mokosi kuo įvairesnėse aplinkose pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus ir pasiūloma kuo įvairesnės veiklos, kuria vaikas galėtų išbandyti matytus ir paties sugalvotus sekų sudarymo būdus. Vaikas aplinkoje ieško daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras. Matuoja pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan. Renkasi žaidimus, veiklą, kurioje dalyvaudamas vaikas įgyja supratimą apie ilgio, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus. Formuoja ir plėtoja žodyną, papildo jį žodžiais apie daiktų dydžių santykius („šiek tiek didesnis“, „truputį mažesnis“, „didžiausias“, „mažiausias“ ir kt.). Žaidžia žaidimus su smėlio laikrodžiu, žadintuvu. Atkreipia dėmesį į tai, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę. Dažniau vartoja savaitės dienų pavadinimus. Kalba apie metų laikų kaitą, įvairiu metų laiku atliekamus darbus.

Ugdymosi pasiekimo sritis: 4.3. Iniciatyvumas ir atkaklumas

Žingsniai	Iniciatyvumo ir atkaklumo srities pasiekimai	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1-asis žingsnis	- Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. - Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškdamas, duodamas žaislą kitam paskatina su juo žaisti; išreiškdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.	Pastebima vaiko rodomą iniciatyvą ir ją palaikoma. Stebima ir pasidžiaugiama vaiko daug kartų kartojamais veiksmais, rodančiais jo atkaklumą. Priimami vaiko siūlomi žaidimai. Žaidžia žaidimus tol, kol jis to nori. Žaidžia smulkiajai motorikai skirtus žaidimus, reikalaujančius dėmesio, atkaklumo.
2-asis žingsnis	- Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. - Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. - Veiksmais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties.	Mokosi naujų veiksmų – tai stiprina atkaklumą, skatina tęsti bandymus. Žaidžiama, ką nors veikama vaiko akivaizdoje, kad mažylis galėtų stebėti atskirus veiksmus, procesą. Kantriai padedama vaikui mokytis, kai jis rodo iniciatyvą, domisi naujais veiksmais. Padedama vaikui įveikti kliūtis, jei po daugelio bandymų jam nepavyksta atlikti norimą veiksmą.
3-asis žingsnis	- Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. - Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. - Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.	Pasirūpinama saugia aplinka grupėje, lauke. Žaidžiama įvairius sensorinius žaidimus vaiko akivaizdoje, kad jis galėtų jį stebėti ir mėgdžioti, taip mokydamasis naujų veiksmų. Skatinama pastatyti bokštelį, baigti sudėti dėlionę.
4-asis žingsnis	- Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. - Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei. - Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia	Palaikoma vaiko veiklos sumanymus, padedama juos išplėtoti, įgyvendinti. Pasiūloma vaikams veiklos dviese, grupelėje ar su visa grupe. Palaikomas vaikas, kuris bando iššūkį įveikti savarankiškai, neskubama teikti pagalbos. Vaikui, kuris greit nusimena, meta veiklą, padedama surasti išeitį, sprendimus. Pastebima ir palaikoma vaiko iniciatyvą atliekant

	savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.	nesudėtingus darbus: išplauti teptukus, plauti žaislus ir pan. Džiaugiamasi vaiko iniciatyva padėti kitam – ką nors paduoti, paaiškinti ar pagelbėti užsisėgti.
5-asis žingsnis	• Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. • Lengviau pereina nuo paties pasirinktos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. • Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	Veiklą pasiūloma tik kaip motyvuojančią idėją, kurią jis galėtų sukonkretinti ir savaip įgyvendinti. Pagalbą vaikui teikiama ne ką nors darant už jį, bet keliant mąstyti skatinančius klausimus, pateikiant keletą alternatyvių pasiūlymų, skatinant bandyti daug kartų.
6-asis žingsnis	• Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. • Susidomėjęs ilgesniam laikui ištraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam ištraukti į jo paties sugalvotą veiklą. • Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.	Pasiūlyti įdomios veiklos idėjų, sumanymų vaikų grupelių veiklai. Palaikomi ir plėtojami vaiko sumanymai. Mokosi pabaigti pradėtus darbus, padėti vienas kitam įveikti problemas.

Ugdymosi pasiekimo sritis: 4.4. Tyrinėjimas

Žingsniai	Tyrinėjimo srities pasiekimai	Vaikų veiksenos
1-asis žingsnis	• Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimiti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. • Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiai, garsai).	Visa, kas yra artimiausioje aplinkoje, laikoma žaidimo priemonėmis. Sudaroma galimybės žaisti su žaislais arba tam tinkamais daiktais, judėti, liesti daiktus, išlaikyti pusiausvyrą, stengtis pajudėti daikto link, jį pasiekti, paragauti. Sudaromos sąlygos patirti skirtingas žaidimo erdves, tokias, kaip lygios grindys, kilimas, žolė, smėlis, minkšti ir kieti paviršiai, erdvės viduje ir lauke; pajusti įvairius pojūčius – šviežio oro, įvairių paviršių, kvapų, temperatūrų skirtumo, garsų. Vaikui pajusti ir tyrinėti duodama įvairių medžiagų, formų, skatinama žaisti su savo kojų pirštais, liesti savo ir pažįstamų žmonių veidą, plaukus, rankų pirštus, kartoti tai kelis kartus.

2-asis žingsnis	• Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. • Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų.	Vaikas aktyviai tyrinėja aplinką. Žaidžia su daiktais ir žaislais, kurie skatina atlikti tiek stambiuosius, tiek smulkiuosius judesius. Naudoja ir vysto įvairius gebėjimus, pvz., klausyti, stebėti, prisiminti, kalbėti, aptarti, kas vyko (reflektuoti), priimti sprendimus. Mokosi atpažinti spalvas, simetriją ir formas.
3-asis žingsnis	• Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.	Manipuliuoja kiekiais, eina nuo vientiso prie dalių ir atgal, pvz., padalyti plastilino gabalą ir vėl sulipdyti į vieną, išpilstyti vandenį į mažus buteliukus ir vėl supilti į didelį indą. Renka, rūšiuoja ir sudėlioja daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaidžia su medžiagomis, stiprina tvarkos jausmą, t. y. grupuoja paprastus daiktus ar padeda juos į jų vietą. Pavarto knygų ir paveikslėlių apie įvairius kasdienio gyvenimo aspektus. Mokosi apsirengti ir valgyti, padėti vienas kitam.
4-asis žingsnis	• Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. • Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito, ar ne ir pan.).	Aplinka kuriama taip, kad vaikui būtų prieinamos įvairios medžiagos ir priemonės, kuriomis pasinaudojęs galėtų inicijuoti kryptingą iškilusios problemos sprendimo veiklą, pats sugalvotų problemų ir su pasitenkinimu ieškotų jų sprendimo būdų. Skatinama nebijoti bandyti ir klysti ieškant savo iškeltų problemų sprendimų, pasinaudoti ankstesniu patyrimu ir juo remiantis bandyti naujus sprendimo kelius.
5-asis žingsnis	• Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). • Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). • Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti.	Skatinama stebėti ir apibūdinti daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus, piešti ar konstruoti įsivaizduojamus daiktus. Skaičiuoja, prognozuoja, pvz., į kiek dalių reikės padalyti pyragą, po kiek saldinių imti, kad visi gautų po lygiai. Pasitelkia simbolius, palyginti, atkartoti, numatyti situacijas, nukreipti savo dėmesį į ką nors kita ar atkreipti dėmesį dabar. Bando paaiškinti savo pasirinkimus ir logiškai juos pagrįsti.
6-asis žingsnis	• Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių	Tyrinėja gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, savybes. Atlieka nesudėtingus bandymus, stebi prietaisų veikimą.

	medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. • Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. • Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. • Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). • Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. • Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašūs su savo artimaisiais, kuo skiriasi nuo jų. • Lygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.	Vykdo projektinę veiklą, skirtą ilgalaikiams stebėjimams (pvz., stebėti augalo augimą). Mokosi fiksuoti pastebėjimus, pildyti lenteles ir pan. Mokosi savarankiškai naudotis didinamuoju stiklu, mikroskopu, kitais galimais prietaisais, skirtais tyrinėti. Mokosi patys ieškoti atsakymų į iškilusius klausimus knygose, internete, jeigu mato, kad nepavyksta, pasiklausia suaugusiųjų, kurie gali padėti.
--	---	---

Ugdymosi pasiekimo sritis: 4.5. Problemų sprendimas

Žingsniai	Problemų sprendimo srities pasiekimai	Vaikų veiksenos
1-asis žingsnis	• Pakartoja nepasisekusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.	Padrąsinama vaiką savarankiškai bandyti įveikti iššūkį ar problemą. Pagiriama, kai jam pasiseka susidoroti su kliūtimi. Parodoma vaikui naujų veiksmų sunkumui įveikti. Kai vaikas bando atlikti tai, ko padaryti dar negali, padedama jam. Jei bando daryti tai, kas pavojinga – aiškinama, kad to daryti negalima, nukreipiama dėmesį, nuraminama.

2-asis žingsnis	• Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. • Nepavykus įveikti kliūties, meta veiklą arba laukia pagalbos.	Drąsinama vaiką: „Tau pavyks!“ „Pabandyk kitaip!“ „Na, dar kartą!“ Rodoma būtinus veiksmų su daiktais būdus. Patariama, kaip elgtis įvairiose sudėtingose situacijose.
3-asis žingsnis	• Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. • Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūties, prašo pagalbos arba meta veiklą	Bando pagal galimybes imtis sudėtingos veiklos. Jei vaikas sako „negaliu“, „nemoku“, jį drąsinama. Kai vaikui kas nors nepasiseka arba jei jis prašo padėti, klausiama paties vaiko: - Ką dar galima padaryti? - Kaip kitaip galima padaryti? Arba pateikiama kelis sprendimo būdus, padedančius įveikti kliūtis, kad vaikas pasirinktų vieną iš jų.
4-asis žingsnis	• Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. • Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. • Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisėkus prašo suaugusiojo pagalbos.	Analizuojamas taikytas problemų sprendimo būdas ir jų pasekmės, kad jis geriau suprastų, kodėl pavyko įveikti sunkumus. Ieško išeities iš susidariusios probleminės situacijos.
5-asis žingsnis	• Retsykliais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. • Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. • Nepasisėkus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	Imasi sudėtingos veiklos, drąsiai bando, eksperimentuoja, tariasi su kitais. Skaito kūrinius apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes. Kai vaikas susiduria su problema, paprašoma visų vaikų pagalvoti, ką galima daryti toje situacijoje.
6-asis žingsnis	• Atpažįsta, su kokių sunkumu ar problema susidūrė. • Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. • Nepasisėkus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.	Bando atsakyti į atvirusius klausimus, padedančius apmąstyti problemą: – Kas atsitiko? – Kaip tu jautiesi? – Kaip jaučiasi kiti? Vaikui susidūrus su problema, klausiama: – Ką tu darei? – Ar tai padėjo įveikti problemą? – Ką dar galima daryti? – Ar tai padės įveikti problemą?

Ugdymosi pasiekimo sritis: 4.6. Mokėjimas mokytis

Žingsniai	Mokėjimas mokytis srities pasiekimai	Vaikų veiksenos
1-asis žingsnis	• Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ir susitapatina, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais.	Palaiko tvarką, kuri sudaro galimybes žaidybinei sąveikai. Kalbinamas, rodomi įdomūs žaislai ar daiktus, sudaroma galimybė judėti, praktikuotis, džiaugtis, kai kas nors pavyksta, giriama. Maitinant, maudant, žaidžiant su kūdikiu kalbamasi su juo, rodomi ir įvardijami daiktai, veiksmai su žaislais. Parūpinama žaislų, kurie skatina tyrinėti visais pojūčiais.
2-asis žingsnis	• Nori naujų išpūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais, juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Stebi ir mėgdžioja, klausia. • Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.	Pastebimi vaiko ketinimai, jie įvardijami, padedama įgyvendinti. Žaidžia su tokiais žaislais, kurie skatinta stumti, traukti, imti, čiupinėti pirštais, kišti į burną, kuriais galima įvairiais būdais manipuliuoti, esant minimaliai suaugusiojo pagalbai. Žaidžia ir mokosi individualiu tempu. Žaislai ar žaidimui tinkamus daiktus parenkama taip, kad būtų ir tokių, su kuriais lengva veikti, ir tokių, kurie keltų iššūkius ir galėtų būti įvairiai panaudojami.
3-asis žingsnis	• Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. • Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. • Džiaugiasi tuo, ko išmoko.	Atkreipiamas dėmesys į vaiko ketinimus, norą ką nors išbandyti, pažinti, ir kuriamos sąlygos vaikui mokytis pačiam. Pajunta ir nusprendžia, kada jiems reikalinga pagalba. Džiaugiasi tais dalykais, kurių jis jau išmoko: užsisiegti sagas, bėgioti, sudėlioti dėlionę ir kt.
4-asis žingsnis	• Pasako, parodo, ką nori išmokyti. • Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. • Pasako, ką veikė ir ką išmoko.	Pasako, ko jis nori išmokyti, sudaromos sąlygos mokytis to, ko vaikas nori. Netrukdoma, kai vaikas įsitraukia į žaidimą, ko nors mokosi, tačiau stebima ir padedama ar padrąšinama, kai vaikas prašo ir kai tai būtina. Kalbamasi apie tai, ką veikė per dieną ir ko išmoko.
5-asis žingsnis	• Norėdamas ką nors išmokyti, pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. • Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitiksina. • Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	Vaikas mokosi sakyti „Aš nežinau“ nebijo suklysti ką nors darant, iškelti klausimus, problemas, galvoti, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. Bando kalbėti apie savo žaidimus, kitą veiklą ir taip plėtoti refleksijos gebėjimus.

6-asis žingsnis	• Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. • Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeldamas ir sprendamas problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. • Pasako, ką jau išmoko, ko dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.	Pasakoja ko jie nori išmokti, kaip jie gali mokytis, pastebimas vaiko norą ir sudaromos sąlygos to išmokti. Naudojasi imitaciniais žaidimams tinkamomis priemonėmis. Žaidžia sudėtingus žaidimus ir kartu mokosi tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir kitus dalykus. Supažįsta su enciklopedijomis, internetu bei mokosi jais naudotis. Diskutuoja tarpusavyje ne tik apie tai, ką jie jau išmoko ar mokysis, bet ir apie tai, kaip jie mokosi, kaip dar galima mokytis.
-----------------	---	--

5. MENINĖ KOMPETENCIJA

Ugdymosi pasiekimo sritis: 5.1. Meninė raiška

Žingsniai	Meninės raiškos srities pasiekimai	Vaikų veiksenos
1-asis žingsnis	<i>Muzika, šokis</i> • Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklusdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais. <i>Žaidinimai, vaidyba</i> • Kalbinamas, žaisdamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu. <i>Vizualinė raiška</i> • Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių kryptų linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas liečia, apžiūrinėja, varto.	Klausosi trumpų, vaiko pasauliui artimų dainų, lopšinių. Žaidžia, supasi, jodineja, linksminasi skirtingais žaidinimais ir liaudies dainelėmis. Išraiškingai ir džiugiai bendrauja tarpusavyje, siekiant sukelti teigiamas emocijas. Į vaiko skleidžiamus garsus atsakoma balsu, perteikiant įvairias vokales galimybes, o judesius atkartojama, palaukiant, kol vaikas atsakys judesiu. Taip skatinamos pirmosios vaiko kūrybinės iniciatyvos. Vaikas nešiojamas, ritmingai sūpuojamas, kilnojamas, judinama jo rankas ir kojas. Vaikui pradėjus kaip nors intonuoti, veikti, bandoma jam pritarti, veikiama kartu. Drąsinama vaiką rodyti iniciatyvą, veikti, tyrinėti. Žaidinama su žaislu ir be jo, kalbamasi įvairiomis emocijomis intonacijomis. Žaidinimus, pokštavimus kartojama keletą kartų. Vaikui pamato žaismingą, elementarių pasikartojančių veiksmų suaugusiojo piešimą, lipdymą, kad vaikas pats panorėtų išbandyti vienokius ar kitokius veiksmus.

2-asis žingsnis	<i>Muzika, šokis</i> • Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais, mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų–trių garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu. <i>Žaidinimai, vaidyba</i> • Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamuoja, apkabina). <i>Vizualinė raiška</i> • Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštauja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštų dažų, minkštos tešlos) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį. • Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones intuityviai atranda skirtingus veikimo jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).	Klausosi įvairių stilių muzikos (etninės, klasikinės, džiaz, roko ir kt.) bei sudaroma muzikinė aplinka, kurioje vaikas galėtų išgirsti įvairius aplinkinio pasaulio garsus. Dainuoja trumpas, nesudėtingas, pasikartojančio teksto daineles, niūniuoja, kalba vieno aukščio tonu atskirus garsus ar žodžius. Parenkama įvairios muzikos ir garsų, skatinant vaikus judėti – klasikinę, gamtos garsus (lietaus, jūros, upelio čiurlenimo, paukščių balsų, ugnies traškėjimo), tylą. Judant su vaikais išgaunama kūno perkusijos garsus (plekšnoti per šlaunis, pilvą, skruostus, barbenti pirštais į grindis ar kt.). Tyrinėja įvairius judesius, žaidžia naudojant plaštakų, galvos judesius, kykavimus. Groja vaikiškais skambančiais žaislais, barškučiais, mediniais, plastmasiniais žaislais. Žaidžia su vaikais reiškia savo jausmus, norus, rodo judesius ir veiksmus („Virus viru košę“, „Eisim eisim į turgelį“). Vedžioja žaislą, kartoninę figūrėlę, mokosi, kaip galima veikti. Žaidžia, tepinėja dažais, paišelioja, deda spaudus kempinėle (pvz., atsėdus prie stalo ar ant grindų, stovint prie mažo molberto ar dažant kartoninio namelio sienas), ant įvairaus dydžio, ilgio, formos ar spalvos, paviršiaus popieriaus, daiktų (pvz., ant slidaus plastiko ir šiurkštaus akmens).
3-asis žingsnis	<i>Muzika</i> • Emocingai atliepia klausomus kūrinius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan. • Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. • Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuojant, bėgant, apsisukant).	Klausosi dainelių apie paukščius, žvėris, gamtos reiškinius ar trumpų instrumentinės muzikos kūrinių. Dainuoja įvairaus turinio dainas, imituojant jų tekstą judesiais. Žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelius, tekstą imituoja judesiais. Juda pagal muziką einant, bėgant, apsisukant. Tyrinėja instrumentų ir daiktų garsines galimybes. Kuria, dainuoja apie tai, ką veikia, žaidžia, mato, girdi. Mokosi šokti tyloje, kad atsiskleistų ritmo suvokimas. Žaidžiant drauge, reiškia įvairias emocijas, pasakoja, ką daro. Mokosi pasakoti apie savo piešinį.

	• Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. • Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais. <i>Šokis</i> • Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. • Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trijų natūralių judesių (eina, pritupia, pasisuka ir kt.) seką. <i>Žaidimai, vaidyba</i> • Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaiame kilusias emocijas. <i>Vizualinė raiška</i> • Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose įžvelgia daiktus ar įvykius. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.	Eksperimentuoja įvairesnėmis priemonėmis ir medžiagomis (pvz., su spalvų palete, vilnos kamuoliuku, skirtu spaudams dėti, šlapiu popieriumi ir kt.).
4-asis žingsnis	<i>Muzika</i> • Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalinius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. • Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas.	Klausosi muzikos kūrinių, gamtos garsų ir juos tyrinėja pasikalbant, pasakojant, aptariant. Dainuoja trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono liaudies bei originalios kūrybos dainas, jas imituoja judesiais. Žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelius atliekant nesudėtingus judesius – eiti, bėgti rateliu, suktis po vieną ir už parankių, mojuoti, ploti ir kt Mokosi improvizuoti, kurti balsu ir judesiais melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Pastebima ir įvertinama

Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau). • Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. • Improvizuoja skanduoamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. <i>Šokis</i> • Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius. • Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką. <i>Žaidimai, vaidyba</i> • Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.	vaiko bandymus kurti savo dainas, ritmus, melodijas, pasiūloma spontaniškai kurti patiems. Drauge žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, skatina interpretuoti, t. y. sugalvoti savo judesių vietoj žinomų. Šokdamas vaikas perteikia istoriją, tačiau iš esmės jis tyrinėja šokio elementus – erdvę (aukštyn, žemyn, pirmyn, atgal), tempą (greitai, lėtai), ritmą, energiją (kampuotai, plaukiančiai, didelis, mažas judesys). Aprangia lėles savo sumanytais veikėjais, kuria situacijas pagal girdėtas pasakas, matytus filmukus. Pamačius aktorių parodytą spektaklį darželyje, siūloma vaikams patiems pažaisti teatrą. Drauge su vaiku eina ratelius, parodo judesių, veiksmų, paaiškina, kas jais vaizduojama, juos kartoja laisvai, savaip. Mokosi pabaigus žaisti nusilenkti. Laikomasi nuostatos, kad vaikas kurdamas mokosi. Vaikas pats atranda kūrybos ir vaizdavimo ypatumus veikdamas taip, kaip nori, kaip jam patinka. Žaismingai eksperimentuoja linijomis, spalvomis, formomis. Suvokia, kad iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų galima sukurti originalių, gražių darbų.
---	--

5-asis žingsnis	<i>Muzika</i> - Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniui. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius. - Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. - Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. - Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms. <i>Šokis</i> - Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius. - Šoka improvizuotai kurdamas penkių šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreišdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus). <i>Vaidyba</i> - Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria	Vaikai klausosi ne tik vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, bet ir gyvos muzikos, pakviečiant profesionalius muzikantus. Išsako savo nuomonę po matyto koncerto, muzikinio spektaklio, pramogas ar vakarones. Dainuoja vienbalses ir dialogines dainas. Dainuoja individualiai išmėginant, kaip skamba balsas grupėje, salėje, lauke ir kitur, taip pat atliekant įvairius darbus (pvz., piešiant, stebint augalus, gyvūnus, einant pasivaikščioti ir t. t.). Apžiūri įvairius instrumentus, juos išmėgina, pasigamina savo instrumentų ir tyrinėja jų skambėjimo galimybes, tembrus. Drauge kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms balsu ar muzikos instrumentu. Vaikų sugalvotas judesių sekas rodoma visiems ir klausiama vaikų, ką jie matė. Padedama sieti pamatytą personažą su atliekamais judesiais, vartoti frazes. Pasekus ar paskaičius pasaką, pažiūri vaidinimą. Žaidžia muzikinius žaidimus ir ratelius. Įtraukiamas į dekoracijų, kostiumų kūrimą ir išdėstymą. Turtinama vaiko patirtį, gausinama įspūdžius, skatinama tyrinėti artimiausią aplinką, dalyvauti renginiuose, stebėti meno kūrinius, žmonių ir gyvūnų gyvenimą, klausyti istorijų bei patiems jas pasakoti ir kt. Tyrinėja kūno galimybes (gali lankstytis, šokinėti, suktis), stebėti kitų judesius (šokėjų, sportininkų), pačiam išbandant įvairius judesius ir pozas. Kalbasi apie kūrinėlį, diskutuojama, ką, kodėl ir kaip jis pavaizdavo. Ką ir kodėl norėjo išreikšti, kodėl pasirinko tokias priemones ir kt. Aiškinamasi, ką jis dar norėtų papasakoti, sukurti. Kuria iš smulkesnių detalių, gamtinės medžiagos, mozaikos juostas, kilimėlius, dėti vaisių ir daržovių mozaikas. Kuria, reiškia savo potyrius, įspūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis. Padedama vaikui išsaugoti kompiuterine grafika sukurtus vaizdus, skatinama apie juos pasakoti, sugalvoti pavadinimus.
------------------------	--	---

	ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką. <i>Vizualinė raiška</i> Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti.	
6-asis žingsnis	<i>Muzika</i> - Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinų ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. - Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas dainėles kanonu, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą. - Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį. - Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai. <i>Šokis</i> - Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlių), paprastųjų ir	Klausosi įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos. Klausosi tylos, triukšmo, lygina jų skirtumus. Dainuoja įvairaus turinio dainas tai daro visur, kur įmanoma: grupėje, lauke, dirbant, bendraujant, žaidžiant. Mokosi dvibalsio dainavimo, dainuojant trumputes dainėles kanonu. Grojama kartu ir paskatinama vaikus groti melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais muzikines pjeses solo ir orkestre, išsirinkti dirigentą, kuris diriguotų orkestrui. Mokosi sekti dirigento judesius, kad jie kartu galėtų pradėti ir baigti kūrinėlį. Mokosi dalį teksto dainuoti, dalį kalbėti, pratinantis dainuoti „kaip operetėje“. Su vaikais žaidžiama muzikinius dialogus, vietoje kalbos dainuojant. Improvizuoti, kurti judesius kontrastingo pobūdžio muzikai, dainoms, šokiams. Atliekama, parenkama nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, ratelius. Naudojama ir kitų tautų folklorinę medžiagą, ypač jei grupėje yra vaikų iš mišrių šeimų. Jei renkamas autorinius (profesionalių choreografų ar auklėtojų) sukurtus šokius. Siūloma vaikui stebėti gamtą gyvai, ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas. Žaidžia – vaidina trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus. Reikalui esant, pasiūloma savo idėjų, tačiau palaikoma vaiko iniciatyva. Naudoja įvairius suneštus butaforinius daiktus, parodo, kaip tie patys daiktai gali būti panaudoti įvairiems tikslams. Padeda matomoje vietoje.

	bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštas bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. - Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas erdvės (aukš- tai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus. <i>Vaidyba</i> - Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocijas būsenas. Tiksliai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius perteikia veikėjo mintis, emocijas. <i>Vizualinė raiška</i> - Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus.	Žaidžia muzikinius žaidimus ir eina ratelius, reiškia savo norus ir jausmus pagal skirtingas to paties siužeto situacijas. Susipažįsta su tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno (instaliacijų, abstrakčių skulptūrų, fotografijų ir kt.) kūriniais, menininkų kūrybos procesu artimoje aplinkoje, parodose, muziejuose, tradicinėse šventėse. Ugdoma vaiko vaizduotė, skatinant įsiziūrėti bei apibūdinti, kokia gali būti ir ką gali „kalbėti“ linija (ji gali būti rami, aštri, virpanti, gali šokinėti, suktis, gali tyliai ir garsiai skambėti, gali pasakyti apie skirtingus kvapus – rožės ar česnako), spalva gali skleisti šilumą ar šaltį, ant popieriaus išpūtinėtų į šonus dažų dėmė gali priminti skrendantį paukštį ir pan. Kuria ornamentus, vaizdus, dekoruoja audinius, daiktus grafiniais ženklais ir simboliais (skaičiais, raidėmis). Paskatinama sukurti savo inicialais išgražintą asmeninę kortelę, atviruką paveikslėlį. Eksperimentuojama ir atidžiau įsiziūrima į įvairių medžiagų ir technikų teikiamas galimybes. Padaroma vaikui patikusių fragmentų atspaudus. Sudaroma galimybę netikėčiausiais būdais pažinti dailės medžiagų galimybes, atliekant eksperimentą. Dadrąsinama įvairiapusei kūrybinei raiškai, naudojant kompiuterį, fotoaparatus, multimediją kūrybai skaitmeninėmis priemonėmis (programomis <i>Paint</i>, <i>Paintbrush</i>, <i>Corel</i>, <i>Photoshop</i> ir kt.). Kaupiama elektroninius arba popierinius vaikų kūrybos albumus (kompiuterinius piešinius, sukurtų kompozicijų
--	---	---

Ugdymosi pasiekimo sritis: 5.2. Estetinis suvokimas

Žingsniai	Estetinio suvokimo srities pasiekimai	Vaikų veiksenos
1-asis žingsnis	Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emociškai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus,	Kuriama muzikinė aplinka, kurioje vaikas turėtų galimybę klausytis įvairių garsų ir malonių, švelnių melodijų, atliekamų balsu ar muzikos instrumentais. Emocionaliai kalbama, žaidinama, bendraujama, kad vaikas girdėtų intonacijomis ir jautų veiksmis reiškiamas emocijas. Vaikas reaguoja savo tempu, t. y. palaukiama tiek laiko, kiek reikia vaikui, o ne kiek atrodo tinkama auklėtojai.

	girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.	Būnama šalia vaiko, kartu su juo džiūgaujama, padėsinamą bandymus, pamokoma, kaip paimti ir rankoje išlaikyti piešimo priemonę. Kuriamą jaukią, gražią aplinką, kurioje vaikų akių lygyje būtų išdėstyti gražūs daiktai, vaikams prieinami žaislai, paveikslėliai, nuotraukos.
2-asis žingsnis	Skirtingai reaguoją girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.	Klausosi dainavimo, įvairios nuotaikos dainų, kontrastingos nuotaikos muzikos kūrinų, skatinama teigiamas, džiugias emocijas ir slopinama neigiamų emocijų proveržius. Stebi šoki gulint ar sėdint ant grindų, kad galėtų keisti pozą ir laisvai kūnu reaguoti į stebimo šokio sukeltus įspūdžius. Kartu su vaiku žaidžiama ir išraiškingai rodoma, kaip galima veikti, tarytum žaislas ar stalo teatro lėlė būtų gyva. Gąsdinimo, pasibaisėjimo emocijas reiškia sąlygiškomis mimikomis ir intonacijomis, leidžiant vaikui pajusti ir suprasti, kad taip elgiamasi ne iš tikrųjų, o tyčia. Išdėliojama piešinius vaikui matomoje vietoje, kad jis galėtų prieiti ir vėl į juos pasižiūrėti. Stebi gražius gamtos, aplinkos vaizdus, spalvingas knygeles, dailės kūrinius.
3-asis žingsnis	- Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. - Emocingai reaguoją girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. - Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.	Klausosi įvairios nuotaikos muzikos kūrinų, kad įsimintų ir vėliau juos aptartu. Pažiūrėjęs šoki, atsako į mąstymą skatinančius klausimus. Žiūri lėlių ir dramos vaidinimus, klausosi jų įrašų. Bando pasakoti apie savo ar kitų piešinį, aplinkoje pamatytus paveikslus ar knygių iliustracijas. Grožisi, džiaugiasi gamtos ir kitos aplinkos daiktais ar reiškiniiais, žaislais, savo išvaizda. Tinkamu momentu ji pakalbinama, paklausiama, kas jam gražu. Pritariama vaiko komentarams, papildoma jo vertinimą kitais žodžiais. Pasidomima, ar vaikui patiko vaidinimas. Nuraminama, jei vaikas bijo, kad vilkas gali ateiti ir į jo namus.
4-asis žingsnis	- Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. - Skirtingai reaguoją (ramiai ar emocingai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. - Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėrašį, pasaką, matytą šoki, vaidinimą,	Dalyvauja muzikinėje veikloje ir darželyje vykstančiuose renginiuose. Vaikas papasakoja ir parodo, kaip jis būtų ką nors daręs. Įsiklausoma į vaiko klausimus ir, jei vaikas pats nepaaiškina, prieš vaidinimą trumpai papasakojama, apie ką bus vaidinama. Atkreipiamą vaiko dėmesį į pabaigą, paklausiama, kokia ji – laiminga ar liūdna? Padiskutuoja, kokius potyrius pavyko papasakoti piešiniu, naudojant vienokias ar kitokias dailės raiškos priemones. Klauso, stebi skirtingus meno kūrinius, paskatintas reiškia savo išgyvenimus.

	dailės kūrinį, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.	Kasdienėje veikloje kalbant su vaikais nuolat vartojama žodžius „džiaugiuosi tavo piešinėliu, puikiai atrodo, gražiai pasielgei“, kad vaikai galėtų išgirsti ir pradėti suprasti, kas yra gražu.
5-asis žingsnis	• Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gerisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. • Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. • Dalijasi išpūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.	Paprastai ir vaikams suprantamai atskleidžiama muzikos kūrybinių grožių. Savo žaidimuose vaidina muzikantus, šokėjus, dainininkus, vaizduoja, kad jie yra scenoje, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentu. Žiūri lėlių ir dramos vaidinimus, klausosi vaidinimų įrašų, žiūri animacinius filmukus. Dalyvauja ar stebi įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. Stebi menininkų kūrybos procesą bei patys kartu kuria, nes estetinį suvokimą ir jautrumą vaikas geriausiai ugdo veikdamas, kurdamas, apie tai kalbėdamas, aiškindamas. Diskutuoja, ką dailininkas norėjo pasakyti. Gamta yra pats stipriausias estetinio ugdymo šaltinis, todėl skatinama vaikus įvairiausiais būdais pamatyti, pajusti kasdien atsiveriantį vis naują grožį. Nuolat ugdoma vaikų estetinį skonį, atkreipiant dėmesį į kasdien vaiko aplinkoje esančius daiktus, drabužių puošybą, kitų bei pačių vaikų sukurtą tvarkingą ir gražią aplinką.
6-asis žingsnis	• Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gerisi ir grožisi savo menine kūryba. • Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. • Pasakoja išpūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.	Dalyvauja ar stebi kuo daugiau ir įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų, lankosi parodose, muziejuose, teatre, miesto šventėse, mugėse, cirke ir kitur. Pasikalba apie patirtus išpūdžius, pasidalija savo mintimis, emocijomis, pasidžiaugia pastebėtu grožiu. Užduoda atvirų klausimų. Žiūri lėlių ir dramos vaidinimų, klausosi jų įrašų, žiūri animacinių filmukų. Pastebi subtilesnes veikėjų kalbos intonacijų, poelgių, veiksmų kostiumų, lydinčios muzikos, dekoracijų detales. Demonstruoja savo kūrinėlius, ruošia visų vaikų arba autorines parodėlėse. Mokosi geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsako savo ir gerbia kitų nuomonę. Palaikomas džiaugsmas. Mokosi gražiai elgtis viešose vietose.

Ugdymosi pasiekimo sritis: 5.3. Kūrybiškumas

Žingsniai	Kūrybiškumo srities pasiekimai	Vaikų veiksenos
1-asis žingsnis	Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.	Pasirūpinama, kad vaikas nuolat patirtų vis naujų įspūdžių. Aplinka kuriama smalsumą žadinančiais dalykais – garsai, spalvos, žaislai, meno kūriniai, kurie keltų smalsumą ir atkreiptų dėmesį. Išnaudoja visus 5 pojūčius (uoslės, skonio, regos, klausos, lytėjimo), suteikiant galimybę apžiūrinėti aplinką, klausytis, skonėtis, uosti, paliesti ir pajusti įvairių žaislų medžiagų paviršius. Žaidžia su įvairių spalvų, tekstūros, formų žaislais, klausosi įvairių garsų, užuodžia įvairius kvapus.
2-asis žingsnis	- Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. - Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktų tyrinėjimui.	Parūpinama įvairių, atkreipiančių dėmesį, naujus potyrius žadinančių žaislų, medžiagų (skirtingų formų, tekstūros, spalvų), objektų, skleidžiančių garsus. Naudojama žaislus, kuriuos galima išardyti, išbandyti jų formas, pritaikant tinkamiausią, taip pat garsus skleidžiančius žaislus. Žaidžia dailės priemonėmis ir medžiagomis, eksperimentuoja.
3-asis žingsnis	- Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. - Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.	Kuriama saugi, džiaugsminga, laisva aplinka, kurioje vaikas gali eksperimentuoti su įvairia saugia medžiaga. Žaidžia žaidimus su vandeniu: pilsto, sveria, semia, laisto (prižiūrimas suaugusiųjų). Lauke nesmarkiai lyjant ir nesant šaltam orui, tinkamai apsirengus vaikas braiduoja po balas, taško vandenį, semia jį kibirėliais. Klausia, domisi, į klausimus atsako trumpai, tyrinėja. Daro taip, kaip iki šiol nedarė, pasirenka kuo įvairesnių sprendimų.
4-asis žingsnis	- Įžvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. - Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas. - Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.	Išbando įvairią veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus, siekiant, kad vaikas pastebėtų, kad tą patį daiktą, priemonę, dalyką galima panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams, kaip galima pakeisti jo funkcijas, išvaizdą, skirtingai jį pritaikius ar panaudojus. Gauna laisvės, erdvės, laiko, naudojasi įvairiais suneštais butaforiniais daiktais. Lavina kūrybinį mąstymą – lankstumą, gausumą, detalumą, originalumą. Mokosi kuo tiksliau apibūdinti kūrinį, išdailinti piešinį ir pan. Mokosi drąsiai išsakyti visas į galvą atėjusias idėjas: nupiešti, išvaidinti, atlikti kuo įvairesnius judesius, sukurti melodijas ir kt. (mąstymo ribos, idėjų gausumas). Džiaugiasi savo kūriniais, aptaria, kokias sugalvotas idėjas, originalius sprendimus galima pritaikyti ar išbandyti realiaame gyvenime. Aptaria, ką naujo, originalaus pavyko sukurti, svarsto, kaip galėtų patobulinti panašų kūrinį kitą kartą.

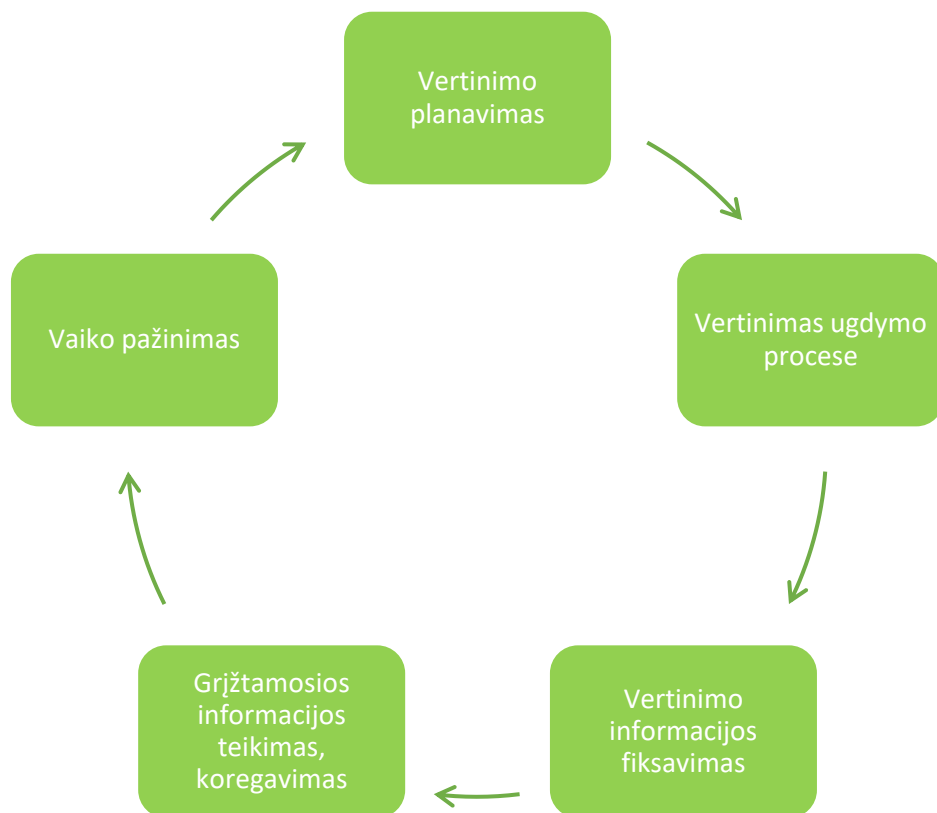
5-asis žingsnis	• Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. • Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. • Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. • Džiaugiasi savitu veikimo procesu ir rezultatu.	Skatinamas <i>kūrybiškumas</i>, pratinamas laisvai reikšti idėjas, užduodama daug atvirojo tipo klausimų, kad idėjų būtų kuo daugiau, kuo įvairesnių. Ugdomas <i>originalumas</i> – išsako idėjas taip, kad niekas kitas taip nesugebėtų, fantazuoja, kuria, nebijo savo idėjų, sako viską, kas tik ateina į galvą. Ugdosi fantaziją, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas. Sugalvoja, kaip būtų galima detalai išstobulinti savo „objektą“, įsivaizduojant, papasakojant, išreiškiant judesiu, piešiant, kad jis būtų kuo labiau išbaigtas, dar tobulesnis. Atranda skirtumus tarp fantazijos ir realybės. Dalinasi praeityje išgyventa įdomia patirtimi, veikla, kelionių įspūdžiais ir nuotykiu su kitais vaikais. Iš įvairių medžiagų, žaislų, priemonių, vaikas kuria naujus produktus po vieną ar grupelėse. Dalinasi idėjomis, dirbant porose, grupelėse, kartu priima sprendimus. Organizuojama projektus, grupinę veiklą. Mokosi mokytis ir dirbti grupėje, kalbasi apie tai, kaip jaučiasi kiti vaikai, jei vienas neleidžia kitiems nieko pasakyti. Mokosi dalytis idėjomis. Tokie pokalbiai vyksta nedidelėse grupelėse.
6-asis žingsnis	• Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. • Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. • Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. • Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.	Mokosi pamatyti naujus, iki tol nepastebėtus įvairius gamtos reiškinius, augalų, paukščių gyvenimą. Nuolat atkreipia dėmesį į visus žmogaus pojūčius. Mokosi pastebėti, įsiklausyti, užuosti, paliesti ir pajusti. Taikomi metodai ir būdai: <i>smegenų audrinimas</i>, fantastiniai <i>klausimai</i>, išvardyja kuo daugiau daikto naudojimo būdų, kūrybiniai vaidinimai, pasakos kūrimas sėdint ratu, fantastinio gyvūno piešimas. Prieš tai vaikams paaiškinama, kad galimi patys įvairiausi atsakymai, ir kuo jie įdomesni ir labiau netikėti, tuo geriau. Kuriama žaidybinių ir tyrinėjimo aplinką suteikiant įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų.

VI SKYRIUS

UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo(si) ypatumus bei daromą pažangą kaupimas ir apibendrinimas. Vertinimas atliekamas taip, kad garantuotų psichologinį saugumą, gerą vaiko savijautą, padėtų išgyventi sėkmės jausmą, motyvuotų ugdytis bei įveikti kliūtis. Vaiko pasiekimai įvertinami du kartus per mokslo metus. Vertindami ugdymo pasiekimus siekiame: pažinti vaiką ir jo individualybę; išsiaiškinti kiekvieno vaiko poreikius ir galimybes; nustatyti pasiekimų lygį ir daromą pažangą; padėti vaikui pačiam susivokti, kas jam sekasi gerai ir kur reikia pagalbos; informuoti tėvus ir siekti bendradarbiavimo; pamatyti ir įvertinti savo darbo veiksmingumą. Prireikus atliekami tarpiniai vaiko pasiekimų vertinimai. Ugdymo pasiekimų vertinimo vykdytojai ir dalyviai: vaikai, tėvai, ugdytojai. Vaiko pasiekimai vertinami šiais kriterijais:

- ugdymo(si) pasiekimų vertinimas yra visuminis. Jis vyksta nuolat, kad vaikas kiekvieną kartą neliktų pastebėtas, o tėvai gautų aiškią ir savalaikę informaciją apie vaiką;
- vertinant atsižvelgiama į individualius vaiko pasiekimus, pažangą.

Ugdymo vertybės

Ori, laisva, kūrybiška asmenybė;

Sėkmingai besimokantis, aktyvus bendruomenės dalyvis, tolerantiškas skirtybėms.

Esminė ugdymo nuostata – nuo vienerių iki šešerių metų kiekvienoje iš ugdymo(si) ir pasiekimų vertinimo sričių įgytas santykis su savimi, su kitais ir su aplinka išreiškiantis nusiteikimas, polinkis, požiūris.

Kiekvienoje iš vaiko ugdymosi pasiekimų sričių išskirti šeši vaiko **pasiekimų žingsniai**, rodantys vaiko pažangą nuo gimimo iki šešerių metų. Septintasis žingsnis, skirtas vaiko ugdymuisi individualizuoti, kai jis šeštajame žingsnyje numatytus pasiekimus įgyja dar neturėdamas šešerių metų.

Vaiko ugdymosi pasiekimus (nuostatas, gebėjimus, žinias ir supratimą) rodo jo bendravimas ir veikla įvairiose ugdymosi situacijose:

- Vaiko judėjimo būdai;
- Konkretūs veiksmai, poelgiai;
- Kalbėjimas ir rašinėjimas;
- Tyrinėjimas ir mokymosi būdai;

- Meninė raiška ir kt.

Svarbiausi vaiko pasiekimus atskleidžiantys įrodymai saugomi vaiko pasiekimų aplanke. Tai:

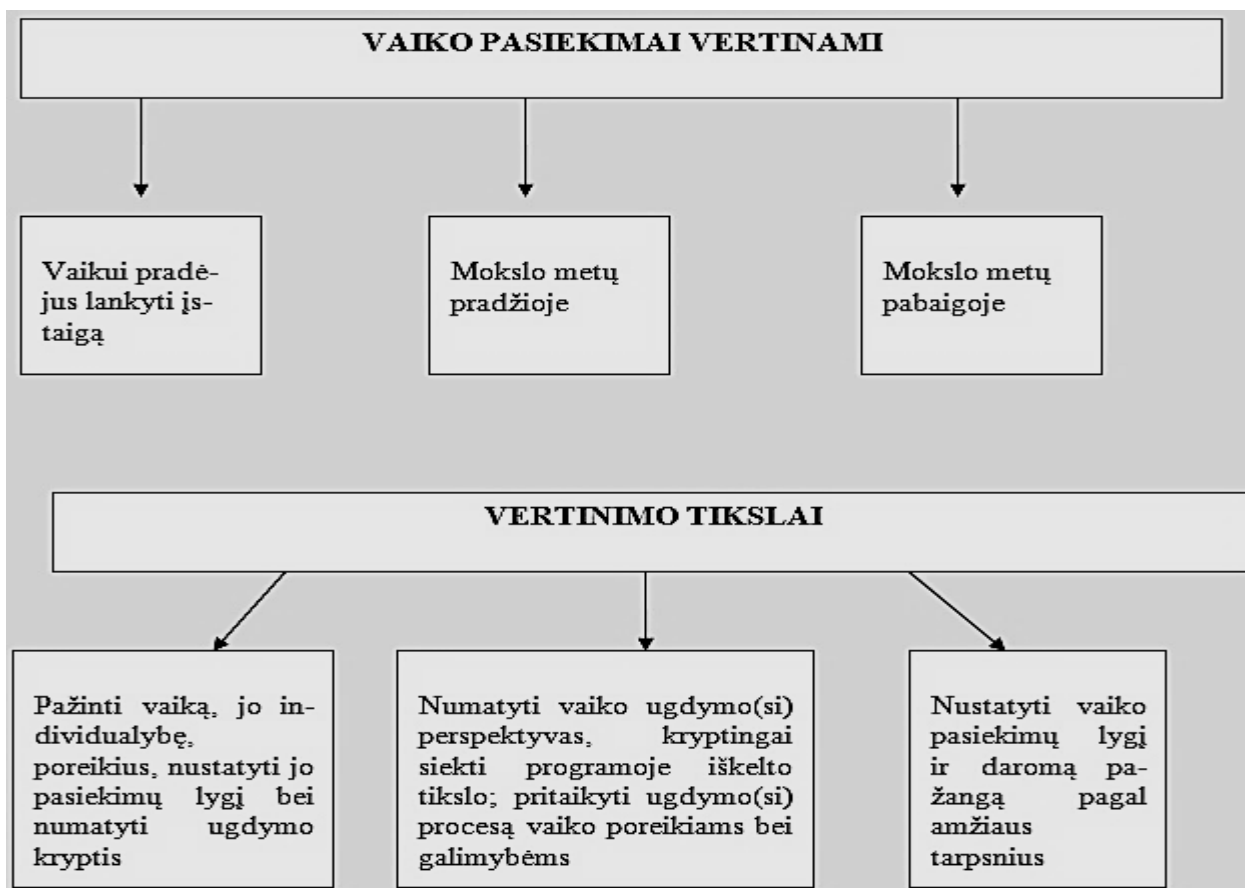
- vaiko darbeliai,
- kalbėjimo pavyzdžiai,
- elgesio situacijų aprašymai ir kita medžiaga, nuotraukos su komentarais.

Kaupiant pasiekimų aplanką labai svarbi yra vaiko nuomonė. Jis atrenka, kurį savo darbėlį, kurią nuotrauką norėtų įdėti į aplanką ir pakomentuoja, kodėl. Taip vaikas mokosi pamatyti savo gebėjimų tobulėjimą, pasakyti suaugusiesiems, kas jam svarbu.

Vaiko pasiekimų aplankas kaupiamas nuo tos dienos, kai vaikas pradėjo lankyti Lopšelių-darželį. Auklėtojos kalbasi su tėvais (globėjais), išsiaiškina vaiko poreikius, interesus, esamą gebėjimų lygį, specialiuosius ugdymo(si) poreikius, raidos ypatumus, tėvų lūkesčius dėl vaiko ugdymosi pasiekimų.

Mokslo metų viduryje, įvertinus vaiko pažangą, išsiaiškinamos sritys, kuriose vaiko pasiekimai yra akivaizdžiai matomi ir kuriose jie nežymūs. Informacija tėvams apie pusės metų laikotarpio vaiko pasiekimus pateikiama individualių susitikimų metu. Tėvai informuojami tik apie jų vaiko pasiekimus, nelyginant su kitų vaikų pasiekimais.

Mokslo metų pabaigoje tėvai informuojami apie tai, kokių vaikas pasiekė mokslo metams numatytų ugdymosi rezultatų. Tėvams pateikiama informacija apie vaiko stipriąsias puses, ugdymosi poreikius ir tolesnio ugdymo gaires.

Apie auklėtojos pastebėtus vaiko ką tik įgytus pasiekimus tėvai informuojami nuolat, atvedus ar pasiimant vaiką. Kai asmeniniai vaiko gebėjimai neatitinka įprastos raidos (jie reikšmingai atsilieka arba pranoksta kitų vaikų galimybes), kai auklėtojos ugdymo metodai taikomi tokiam vaikui yra bevaisiai, tai auklėtoja kreipiasi į specialistą:

- prašydama padėti suprasti vaiko ugdymosi poreikius ir surasti efektyviausius jo ugdymo būdus;
- kuriamas vaiko ugdymosi poreikius atitinkantis ugdymo planas;
- išsamiai tiriamas vaiko specialiųjų ugdymosi poreikių pobūdis ir priežastys, kreipiamasi į lopšelio-darželio Vaiko gerovės komisiją, Vilniaus m. pedagoginę psichologinę tarnybą;
- sudarant vaikui pritaikytą ar individualizuotą programą, kai yra gautas tarnybos sprendimas;
- stebint vaiko ugdymosi pažangą ir vertinant pritaikytos ar individualizuotos programos efektyvumą.

Vaiko ugdymosi pasiekimų įrodymų rinkimas ir saugojimas. Įrodymai apie vaiko pasiekimus renkami įvairiais būdais: pokalbiai su vaikais natūralioje kasdieninėje veikloje, vaiko

veiklos ir kūrybos produktų analizė, stebint ir užrašant, fotografuojant, darant garso ar vaizdo įrašus, kaupiant vaikų darbelius, kalbantis su tėvais, specialistais ir kt. Svarbiausi vaiko pasiekimus atskleidžiantys įrodymai saugomi vaiko pasiekimų aplanke. Vaiko pasiekimų įrodymai sugrupuoti pagal Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše pateiktas ugdymosi sritis. Į pasiekimų aplanką dedami tik tie įrodymai, kurie apie vaiko žinias ir supratimą, gebėjimus ir nuostatas pasako ką nors nauja, t.y. rodo jo tobulėjimą, išryškina vaiko gabumus, interesus, atskleidžia ugdymosi poreikius. Pasiekimų aplankas gali būti sudaromas kaip segtuvas ir/ar kompiuterinė laikmena - mišrus variantas.

Vaiko ugdymosi pažangos nustatymas. Naudodamasi Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu, auklėtoja nustato vaiko pasiekimų pažangą, palyginant jo turėtus ir per mokslo metus įgytus gebėjimus. Vaiko pažangos matavimo periodas – vieneri mokslo metai. Mokslo metų pradžioje (rugsėjo-spalio mėn.) pažymimi vaiko turimi gebėjimai. Antrą kartą gebėjimai pažymimi mokslo metų pabaigoje (gegužės mėn.). Vaiko turimus ir naujai įgytus gebėjimus auklėtoja žymi diagramoje. Individualizuojant vaikų ugdymo procesą naudojama šešių žingsnių vertinimo metodika. Surinkti duomenys apie vaikų ugdymosi pasiekimus analizuojami pasitelkiant voratinklį. Jis vaizdžiai parodo individualią vaiko kiekvienos srities pažangą. Voratinklis padeda išryškinti ugdymosi pasiekimų sritis, kurioms reikia skirti daugiau dėmesio, jame atsispindi vaikų individualūs pasiekimai.

Vaiko pažangos ir pasiekimų vertinimo medžiaga („Vaiko aplankas“) laikoma grupėje, ji yra konfidenciali. Ankstyvojo amžiaus vaikų aplankai perduodami ikimokyklinio amžiaus grupių auklėtojoms.

Vertinimo rezultatai aptariami pedagogų tarybos posėdžių metu. Aptarimo medžiaga konfidenciali.

Apie vaiko pažangą ir pasiekimus informuojami tėvai (globėjai). Išėjus vaikui iš ugdymo įstaigos, „Vaiko aplankas“ lopšelyje-darželyje saugomas 3 metus.

Pagal pedagogų susitarimą vaiko pažangos ir pasiekimų vertinimo tvarka gali būti keičiama kas metus. Tai turi būti svarstoma lopšelio-darželio pedagogų tarybos posėdyje.

Vertinimo informacijos panaudojimas. Vaiko pasiekimų ir vertinimo rezultatai panaudojami šiuo tikslu – padėti pedagogui, tėvams įžvelgti vaiko ugdymo(si) galimybes, pasiekimų lygmenį, garantuoti ugdymo tęstinumui įstaigoje ir šeimoje, siekti ugdymo proceso tikslingumo, individualizavimo, garantuoti ugdymo nuoseklumą, stiprinti bendradarbiavimą tarp vaiko, tėvų, pedagogų, nustatyti vaikų darželio ikimokyklinės ugdymo programos kokybę.

NAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

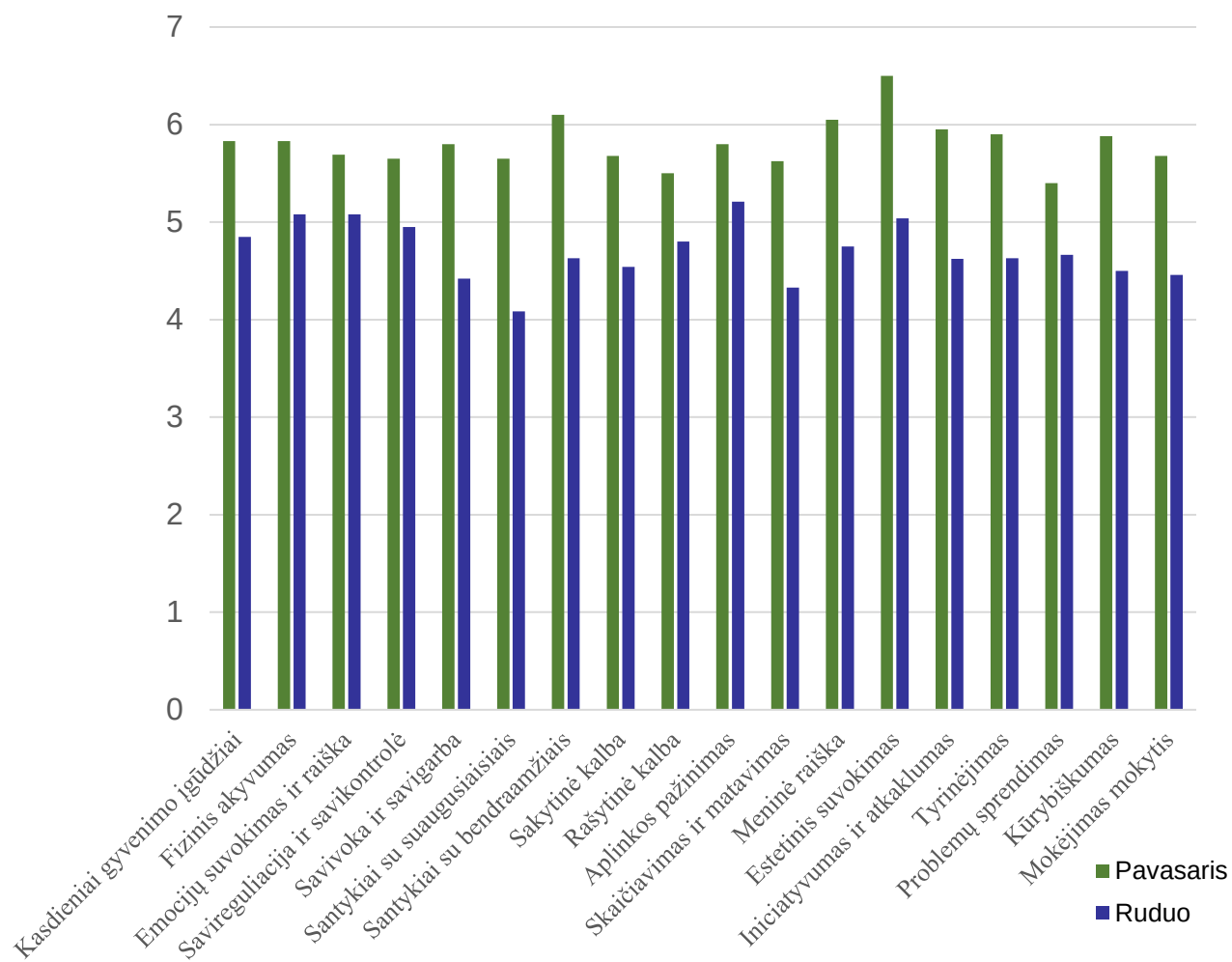
1. Andrikienė R.M., Ruzgienė A. Ankstyvosios vaikystės pedagogika. Klaipėda: Minklės leidyba, 2001.
2. Ankstyvojo ugdymo vadovas: tėvams, globėjams, pedagogams: vaikas iki trejų metų, sud. O. Monkevičienė. Vilnius: Minklės leidyba, 2001.
3. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2004.
4. Bitinas, B. Ugdymo filosofija. Vilnius: Enciklopedija, 2000.

5. D. T. Dodge, S. Rudick, K. Berke. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius: Presvika, 2008.
6. D. T. Dodge, L. J. Colker, C. Heroman. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius: Presvika, 2007.
7. Gevorgianienė V., Kairienė D. ir kt. Metodinė medžiaga kompleksinės pagalbos teikimui, 2011. Prieiga internetu:
<http://old.smm.lt/ugdymas/docs/Metodine%20medziaga%2012%2019.pdf>.
8. Grinevičienė N. Vaikystės žaidimai. Kaunas: Šviesa, 2002.
9. Etninės kultūros ugdymo metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogams, 2011. Prieiga internetu:
<http://www.upc.smm.lt/ugdymas/ikimokyklinis/medziaga.php>.
10. Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo dermė. Tyrimo ataskaita, 2012. Prieiga internetu: http://www.ikimokyklinis.lt/uploads/files/dir574/dir28/dir1/15_0.php.
11. Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo turinio ir jo įgyvendinimo kokybės analizė. Tyrimo ataskaita, 2009 11 05. Prieiga internetu:
<http://www.upc.smm.lt/projektai/pletra/Tyrimai/VPU%20tyrimo%20ataskaita/Ikimokyklinio,%20priesmokyklinio%20ugdymo%20turinio%20ir%20jo%20%20igyvendinimo%20kokybes%20analize%20Tyrimo%20ataskaita%202009%2011%2005.pdf>.
12. Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo vadybos kokybės vertinimas. Tyrimo ataskaita, 2009 11 05. Prieiga internetu:
<http://www.upc.smm.lt/projektai/pletra/Tyrimai/J.%20Ruskaus%20tyrimo%20ataskaita/Ikimokyklinio,%20priesmokyklinio%20ugdymo%20vadybos%20kokybes%20vertinimas%20Tyrimo%20ataskaita%202009%2008%2031.pdf>.
13. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, Klaipėda: BalticPrintingHouse, 2014. Prieiga internetu: http://www.ikimokyklinis.lt/uploads/files/dir795/dir39/dir1/1_0.php
14. Ikimokyklinio ugdymo kokybė. Švietimo problemos analizė, ŠMM, 2012, rugsėjis Nr. 13 (77), ISSN 1822-4156. 4.
15. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašo“ projektas, parengtas Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centrui vykdant projektą „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“, Nr. VP1-2.3-ŠMM-03-V-02-001, 2013.
16. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. Vilnius: Leidybos centras, 1993.

17. Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų sąrašas, patvirtintas 2005 m. balandžio 18 d. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK – 627.
18. Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983.
19. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2012. Prieiga internetu: www.Lietuva2030.lt.
20. Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. XII-745 „Dėl Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo“. Prieiga internetu: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=b1fb6cc089d911e397b5c02d3197f382>.
21. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimas Nr. 184 „Dėl vaiko gerovės valstybės politikos strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2005–2012 metų plano patvirtinimo“. Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=250552&p_query=&p_tr.
22. Lietuvos Respublikos švietimo ir ministro 2011 m. birželio 7 d. įsakymas Nr. V-1009 „Dėl Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo“. Prieiga internetu: www.smm.lt/ugdymas/ikimokyklinis/aprasas
23. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. rugsėjo 30 d. įsakymas Nr. V-1795 „Dėl Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=408141&p_query=&p_tr2.
24. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. rugsėjo 2 d. įsakymas Nr. V-779 „Dėl Priešmokyklinio ugdymo bendrosios programos patvirtinimo“. Prieiga internetu: <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/naujienos/ipup-projekto-naujienos/patvirtinta-naujapriesmokyklinio-ugdymo-bendroji-programa/17933>.
25. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. balandžio 26 d. įsakymas Nr. V-735/A1-208. „Dėl Privalomo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo nustatymo ir skyrimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=423753&p_query=&p_tr2=2.
26. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas. Prieiga internetu: http://www.sac.smm.lt/images/file/e_biblioteka/Lietuvos%20Respublikos%20svietimo%20istatymas.pdf.
27. Maceina A., Tautinis auklėjimas. Kaunas: Šviesa, 1991.

28. Mockevičienė O., Banevičiūtė B. ir kt. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. UAB „Baltic Printing House“, 2015.
29. Monkevičienė O. ir kt. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius: ŠAC, 2006.
30. Monkevičienė O. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Vilnius: Minklės leidyba, 2003.
31. Monkevičienė O. Kompleksinis ugdymas ikimokyklinėje įstaigoje: Straipsnių rinkinys. Kaunas: Šviesa, 1991.
32. Saviščienė S., Vaitkevičius V. Vaiko sveikata ir saugumas darželyje. Šiauliai, 2000.
33. Vaiko teisių konvencija. Prieiga internetu:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19848&p_query=&p_tr2.
34. Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija. 2013. Prieiga internetu:
<https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=b1fb6cc089d911e397b5c02d3197f382>.
-

Ugdymo(si) pasiekimų diagrama pagal pasiekimų žingsnius

Išimokyklinio amžiaus vaiko pasiekimų vertinimo diagrama

Vaiko vardas ir pavardė _____

Gimimo data _____

